

3. TIISTAINA 8. HELMIKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

1) Suomen lähtökohdat ja tavoitteet Euroopan unionin vuoden 2000 hallitusten välisessä konferenssissa	30
Valtioneuvoston selonteko VNS 1/2000 vp	
Ilmoitetaan saapuneeksi	

Ensimmäinen käsittely

2) Hallituksen esitys laiksi valtioneuvostosta annetun lain muuttamisesta.....	31
Hallituksen esitys HE 145/1999 vp	
Perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 12/1999 vp	
3) Hallituksen esitys ulkoasiainhallintolaiksi	31
Hallituksen esitys HE 139/1999 vp	
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 9/1999 vp	

Lähetekeskustelu

4) Hallituksen esitys laiksi Pohjoismaiden projektivientirahastosta...	31
Hallituksen esitys HE 182/1999 vp	
5) Hallituksen esitys rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säättämisestä rangaistavaksi	31
Hallituksen esitys HE 183/1999 vp	
6) Hallituksen esitys yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.....	35
Hallituksen esitys HE 184/1999 vp	

7) Hallituksen esitys laiksi valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuu- asioiden käsittelystä	36
Hallituksen esitys HE 185/1999 vp	
8) Hallituksen esitys laeiksi valmiuslain, puolustustilalain ja pelastus- toimilain muuttamisesta	36
Hallituksen esitys HE 186/1999 vp	
9) Hallituksen esitys laeiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 1 §:n muut- tamisesta	37
Hallituksen esitys HE 187/1999 vp	
10) Hallituksen esitys laiksi valtion talousarviosta annetun lain muutta- misesta	37
Hallituksen esitys HE 188/1999 vp	
11) Hallituksen esitys laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta	37
Hallituksen esitys HE 189/1999 vp	
12) Hallituksen esitys laiksi merilain 9 luvun muuttamisesta sekä meri- oikeudellisia vaateita koskevan vastuun rajoittamisesta tehdyn vuoden 1976 yleissopimuksen muuttamisesta tehdyn vuoden 1996 pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä	37
Hallituksen esitys HE 190/1999 vp	
13) Hallituksen esitys laiksi kansaneläkelain 53 §:n muuttamisesta	37
Hallituksen esitys HE 191/1999 vp	
14) Hallituksen esitys Latvian kanssa tehdyn sosiaaliturvasopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä	37
Hallituksen esitys HE 192/1999 vp	
15) Hallituksen esitys laiksi vakuutusyhdistyslain muuttamisesta	37
Hallituksen esitys HE 193/1999 vp	
16) Hallituksen esitys 86. Kansainvälisen työkonferenssin eräiden pää- tösten johdosta	37
Hallituksen esitys HE 194/1999 vp	
17) Hallituksen esitys laiksi maa-aineslain muuttamisesta	40
Hallituksen esitys HE 195/1999 vp	

- 18) Hallituksen esitys laeiksi Syötteen kansallispuistosta sekä Jonkerinsalon, Siikavaaran, Jaaskamonvaaran, Mustanrinnantunturin ja Pitsloman luonnonsuojelualueista annetun lain muuttamisesta..... 40
Hallituksen esitys HE 196/1999 vp
- 19) Hallituksen esitys laeiksi yhteisäluelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta 43
Hallituksen esitys HE 198/1999 vp
- 20) Hallituksen esitys laiksi kuntalain muuttamisesta 44
Hallituksen esitys HE 1/2000 vp
- 21) Hallituksen esitys laiksi kuvaohjelmien tarkastamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 44
Hallituksen esitys HE 2/2000 vp
- 22) Hallituksen esitys laeiksi taiteen edistämisen järjestelystä annetun lain, taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain sekä eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetun lain muuttamisesta..... 59
Hallituksen esitys HE 3/2000 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Mirja Ryyänen /kesk
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /kesk
Kimmo Sasi /kok
Anni Sinnemäki /vihr
Säde Tahvanainen /sd
Lasse Virén /kok

Nimenuhuuto

Nimenuhudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Eero Akaan-Penttilä /kok
Eva Biaudet /r
Jan-Erik Enestam /r
Esko Helle /vas
Matti Huutola /vas
Timo Ihamäki /kok
Matti Kangas /vas
Kari Kantalainen /kok
Tanja Karpela /kesk
Tarja Kautto /sd
Mari Kiviniemi /kesk
Lauri Kähkönen /sd
Tero Mölsä /kesk
Olli Nepponen /kok
Antti Rantakangas /kesk

Eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä olevat edustajat

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä ovat

7.—11.2. edustaja
Anni Sinnemäki /vihr

8.2. edustajat
Jan-Erik Enestam /r
Saara Karhu /sd

8. ja 9.2. edustajat
Matti Kangas /vas

Lauri Kähkönen /sd

Mauri Salo /kesk

8.—10.2. edustaja

Kimmo Sasi /kok

8.—11.2. edustajat

Eero Akaan-Penttilä /kok

Matti Huutola /vas

Tanja Karpela /kesk

Kimmo Kiljunen /sd

Tero Mölsä /kesk

Olli Nepponen /kok

Antti Rantakangas /kesk

Tero Rönni /sd

8.—14.2. edustajat

Esko Helle /vas

Timo Ihamäki /kok

Mirja Ryyänen /kesk

Merkitään.

Sairauspoissaolot

Puhemies: Ilmoitetaan, että sairauden vuoksi eduskuntatyöstä on poissa

8.—27.2. edustaja

Tarja Kautto /sd

Merkitään.

Poissaolopyynnöt

Puhemies: Vapautusta eduskuntatyöstä muun syyn perusteella ovat pyytäneet ajalta

8.2. edustajat

Eva Biaudet /r

Kari Rajamäki /sd

8.—11.2. edustaja

Säde Tahvanainen /sd

Puhemiesneuvosto puoltaa poissaolopyyntöjä.

Hyväksytään.

Burkina Fason kansalliskokouksen parlamenttivaltuuskunnan vierailu

Puhemies: Arvoisat kansanedustajat! Ilmoitan, että Burkina Fason kansalliskokouksen kolmas varapuhemies Daouda Bayili valtuuskuntineen on saapunut seuraamaan täysistuntoa. Eduskun-

nan puolesta lausun arvoisat vieraat tervetulleiksi eduskuntaan. (Suosionosoituksia)

Erikoisvaliokuntien jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytävät vapautusta

ed. Vistbacka lakivaliokunnan jäsenyydestä,

ed. Andersson valtiovarainvaliokunnan jäsenyydestä,

ed. T. Seppälä sosiaali- ja terveysvaliokunnan varajäsenyydestä,

ed. Sinnemäki työasiainvaliokunnan jäsenyydestä ja

ed. Andersson ympäristövaliokunnan varajäsenyydestä.

Puhemiesneuvosto puoltaa anomuksia.

Anomuksiin suostutaan.

Puhemies: Ilmoitetaan, että erikoisvaliokuntien täydennysvaalit toimitetaan ensi perjantaina kello 13 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaaleja varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskustkansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 10.

Talousvaliokunnan varapuheenjohtaja

Puhemies: Ilmoitetaan, että talousvaliokunta on valinnut varapuheenjohtajakseen ed. M. Salon.

ULKOPUOLELLA PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ESITELTÄVÄT ASIAT:

1) Suomen lähtökohdat ja tavoitteet Euroopan unionin vuoden 2000 hallitusten välisessä konferenssissa

Valtioneuvoston selonteko VNS 1/2000 vp

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen ilmoitetaan, että valtioneuvoston kirjelmän ohella

kuluvan helmikuun 2 päivältä on eduskunnalle saapunut valtioneuvoston selonteko Suomen lähökohdista ja tavoitteista Euroopan unionin vuoden 2000 hallitusten välisessä konferenssissa. Selonteko on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Valtiopäiväjärjestyksen 36 §:n 3 momentin mukaan selonteko on pantava pöydälle johonkin seuraavaan istuntoon. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia pannaan pöydälle huomenna keskiviikkona pidettävään istuntoon.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle huomiseen istuntoon.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

2) Hallituksen esitys laiksi valtioneuvostosta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 145/1999 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM
12/1999 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 12/1999 vp.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Hallituksen esitys ulkoasiainhallintolaiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 139/1999 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 9/1999 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 9/1999 vp.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys laiksi Pohjoismaiden projektivientirahastosta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 182/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ulkoasiainvaliokuntaan.

5) Hallituksen esitys rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säätämisestä rangaistavaksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 183/1999 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

¹ **Juha Karpio /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Tässä hallituksen esityksessä määritellään nyt rikollisjärjestöjen toimintaan osallistuminen rangaistavaksi, ja on todettava, ettei tämä esitys ole tullut yhtään liian aikaisin. Viime päivien tapahtumat muun muassa Lahdessa, jotka päättyivät kolmen henkilön teurastukseen ja useiden haavoittumiseen, osoittavat, että meilläkin on syntymässä pelottava järjestäytyneet rikollisuus. Lähökohtana esityksessä on se, että rangaistavaksi tulee vain aktiivinen osallistuminen rikollisjärjestöjen toimintaan ja että toiminnan tavoitteena oleva rikollinen teko myöskin tehdään.

Olemme tottuneet pitämään maatamme oikeusvaltion periaatteita kunnioittavana kansana, joka joutuu nyt entistä tiukemmin suhtautumaan ammattirikollisuuden vastaiseen toimintaan. Olemme voineet myöskin todeta, että rikollisjärjestöjen ... (Hälinää)

Puhemies (koputtaa): Ed. Karpio, anteeksi. Kehotan edustajia rauhoittumaan. Ed. Karpion on puheenvuoro.

Puhuja: ... oleellinen piirre on todistajien painostaminen sekä poliisin, syyttäjän ja tuomioistuinnlaitoksen pelottelu. Muun muassa naapurimaassamme Ruotsissa on näitä uhkauksia jo laitettu toimeen, eli toiminnallaan järjestöt pyrkivät

johdonmukaisesti murtamaan oikeusvaltion periaatteita. Selvää myös on, ettei Suomessa voida antaa periksi tällaisen rikollisuuden edessä. Todennäköistä on, ja näin on myöskin voitu päätellä, että myös Suomessa vastaavia piirteitä on jo olemassa.

Arvoisa puhemies! Järjestäytyntä rikollisuutta vastaan on toimittava laajalla rintamalla, kuinka laajalla, sen varmasti myöskin valiokunta mietinnössään toteaa. Onko keinona rangaistusten koventaminen, rikollisjärjestöjen tunnusten kieltäminen, vai onko muita keinoja olemassa, siitä valiokunta myös varmasti saa lisäselvitystä.

Esitys ei siis tullut suinkaan yhtään liian aikaisin. Ellemme nyt todella vastaa tiukasti haasteseen, voi seurauksena olla, että oikeuslaitos joutuu myös meillä pelottelun kohteeksi ja kyvyttömäksi ja liike-elämään pesiytyy entistä enemmän ammattirikollisuutta.

² **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Käsiteltävä asia on todella erittäin aiheellinen. Aivan kuten ed. Karpio ansiokkaasti toi esille, asiaan tulee puuttua tehokkaasti, jotta Suomi säilyy oikeusvaltiona sisäisesti, mutta antaa myös ulospäin lain ja oikeuden kunnioittamisesta selkeän kuvan. Siksi tarvitaan lujia toimia, joilla yhteiskuntamme osoittaa olevansa oikeusvaltio.

³ **Ben Zyskowitz /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Kun puhutaan rikollisjärjestöistä, on kyse vakavasta rikollisuudesta, vaarallisesta rikollisuudesta, usein huumरिकollisuudesta. Jotta poliisilla olisi paremmat edellytykset torjua huumरिकollisuutta ja muuta vakavaa rikollisuutta, on hallitus jo muutama kuukausi sitten antanut eduskunnalle esityksen, jossa poliisien toimintavaltuuksia lisättäisiin siten, että niin sanotut valeostot ja myös peitetoiminta tulisivat mahdollisiksi huumरिकollisuuden torjunnassa.

Nyt esitys poliisilain muuttamisesta on todellakin ollut eduskunnassa jo muutaman kuukauden. Olisin kysynyt lakivaliokunnan puheenjohtaja Laxilta, kun hän on paikalla, mitä tälle lakiesitykselle kuuluu. Onko lakivaliokunnan mietintö asiasta vähitellen valmistumassa, koska siinä on kyse hyvin kipeästi tarvittavista poliisin lisävaltuuksista, joita tarvitaan, jotta voidaan hyvin vaarallista huumरिकollisuutta paremmin torjua?

⁴ **Henrik Lax /r:** Fru talman! Rouva puhemies! Jouduin nousemaan puhujakorokkeelle, kun sain kysymyksen, ja vastaan siihen ensin. Ehkä ed. Zyskowitziä kiinnostaa kuulla vastaus.

On ollut mahdotonta ottaa kantaa poliisin valtuuksiin ennen kuin hallituksen esitys n:o 184, joka on seuraavana kohtana esityslistassa, tulee käsiteltäväksi; nuo kaksi esitystä ovat nimittäin hyvin tiiviissä keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Me siis pääsemme vasta nyt käsittelemään asiaa, koska olemme odottaneet koko syksyn toista hallituksen esitystä, joka liittyy saman asian käsittelyyn.

Pyysin varsinaisesti puheenvuoron todetakseeni, että nyt käsiteltävä asia, hallituksen esitys n:o 183, joka siis koskee rikollisjärjestöjä ja osallisuutta niiden toimintaan, on periaatteellisesti myös hyvin mielenkiintoinen asia. Ne meistä, jotka täällä pohtivat EU-jäsenyyden merkitystä Suomen oikeusjärjestykseen kuutisen vuotta sitten, jäivät siihen käsitykseen, että rikosoikeus on se oikeudenala, joka viimeisenä tulee yhdyntymisen seurauksena oikeastaan EU:n piiriin. Nyt me näemme, että kehitys on kulkenut paljon odotettua nopeammin. Kansainvälinen järjestäytyntä rikollisuus vaatii vastatoimia myös EU:n taholta, ja tässä on tyypillinen tärkeä yhteishanke.

Toinen huomio: Asia ei ole eduskunnalle aivan uusi. Tämähän pohjautuu Euroopan unionin direktiiviin, joka on ollut kyllä tarkasteltavana täällä jo ennen kuin se hyväksyttiin. Siinä vaiheessa ainakin lakivaliokunnassa, kun sitä katsottiin, nähtiin teknisiä hankaluuksia. Perustuslakimme asettaa sen verran kovia, sanoisinko, täsmällisyysvaatimuksia rangaistuspykälien kirjoittamistavassa, että nähtiin joitakin vaikeuksia. Nopea silmäys hallituksen esitykseen viittaa siihen, että nämä silloin esille tuodut näkökohdat on ainakin yritetty ottaa huomioon. Toivon, että asiantuntijakuuleminen osoittaa, että siinä on onnistuttu hyvin.

Tässä vain pari tällaista periaatteellista näkökohtaa. Rikostorjunta on tietysti tarpeellista. Itse en osaa vielä arvioida, kuinka paljon toiveita voimme kohdistaa tähän lainsäädäntökappaleeseen.

⁵ **Ben Zyskowitz /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kiitän lakivaliokunnan puheenjohtajaa ed. Laxia saamastani vastauksesta. Kuitenkin vielä täsmennän: Mikä on se syy, minkä vuoksi poliisille tarvittavia toiminta-

valtuuksia antava ja jo muutama kuukausi sitten annettu hallituksen esitys on joutunut jäämään odottamaan päiväjärjestyksessä seuraavana käsiteltävänä olevaa hallituksen esitystä n:o 184?

Kaiken kaikkiaan haluaisin korostaa lakivaliokunnalle ja koko eduskunnalle, että kyllä toimintavaltuudet, joita poliisille esitetään siinä hallituksen esityksessä, joka muutama kuukausi sitten jo annettiin, ovat tarpeellisia ja tärkeitä. Kun näitä asioita pyöritellään ja mietitään, niin vielä kerran korostan, että rikoksentekeijöiden tai rikoksista epäiltyjen oikeusturvasta huolehtiminen on tärkeätä ja välttämätöntä, ja näin tapahtuu kaikissa oikeusvaltioissa, myös Suomessa. Toisaalta on myös tärkeätä pitää huoli siitä, että suomalaisellakin poliisilla on riittävät toimintavaltuudet torjua sellaista rikollisuutta, joka kansainvälistyessään muuttuu yhä kovemmaksi ja häikäilemättömämmäksi. Sellaisen rikollisuuden torjuminen edellyttää näitä vahvempia toimintavaltuuksia myös poliisin käyttöön.

⁶ **Henrik Lax /r** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Zyskoviczin kysymyksestä voisi päätellä, että asiaa on tahallisesti vitkuteltu. Tämä on kyllä harhakäsitys, jos ed. Zyskovicz on siinä käsityksessä. Juristina hän tietää varsin hyvin, että pakkokeinolainsäädännön poliisivaltuuksien ja rikospykälien sisällön täytyy olla synkronissa, jotta ne toimisivat. Nyt on kotirauhan rikkomisen määritelmästä kysymys. Se määritellään tarkemmin vasta seuraavana kohtana käsiteltävässä hallituksessa esityksessä.

⁷ **Antero Kekkonen /sd**: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Zyskovicz esitti sen kysymyksen, jonka ajattelin itse esittää ed. Laxille. Olen siis saanut vastauksen siihen.

Mutta kun puheenvuoron pyysin ja sen myös sain, haluaisin muistuttaa, kun varsinaisesti tästä asiasta on kysymys, että huumerikollisuus on astunut Suomeen tavalla, jota me emme ole osanneet ennakoida vielä muutama vuosi sitten. Jos oikein muistan eräästä amerikkalaisesta tutkimuksesta, siellä yli 80 prosenttia rikollisuudesta on huumerikollisuutta, siis lähtöisin huumeista. Tämä on problematiikka, joka tulee väistämättä ottava huomioon meillä, uskaltaisin sanoa, lähes kaikessa rikoslainsäädännössä, mitä me tästedes tulemme tekemään. Tässä mielessä minusta oli tärkeätä, että ed. Lax antoi asialle sen arvon,

mikä tälle kuuluukin. Mutta myöskin ed. Zyskoviczin kysymys oli mitä tärkein.

Toistan sen, että tässä salissa emme voi rikoslainsäädäntöä uusia, elleimme pidä koko ajan mielessämme sitä, että huumeet ovat tulleet Suomeen jäädäkseen. Niiden vastaisessa taistelussa ilmeisesti täytyy käyttää keinoja, jotka yksilönsuojan kannalta saattavat olla hyvin arkaluontoisia ja vaikeita, mistä tulee perustuslainluonteisen pohdiskelun paikka.

⁸ **Kari Myllyniemi /kesk**: Arvoisa puhemies! Ed. Kekkonen totesi, että huumerikoksista ei ole ollut tietoa. Niistä on kyllä puhuttu riittävässä määrin, mutta ei vain ole uskottu niitä tahoja, jotka niistä ovat varoittaneet moneen kertaan, monia vuosia sitten, että täytyy ottaa todellinen kantaa niiden vastustamiseen.

Tiedän, että tätä lakiesitystä tullaan voimakkaasti eduskunnassa vastustamaan. Nyt lakivaliokunta ei saakaan haksahduttaa siihen helppoon, että se kuulee vain niitä asiantuntijoita, jotka ovat kaiken sallivalla kannalla, vaan pitää kuulla niitä asiantuntijoita, jotka todellakin haluavat rikollisuutta Suomessa vastustaa.

Kuten ed. Laxkin totesi, EU yllättävästikin tuo Suomeen voimakkaampaa, ankarampaa rikoslainsäädäntöä kuin me ajattelemme, elikkä EU:sta ei voi todellakaan pelkästään pahaa sanoa, vaan se todennäköisesti laittaa myöskin aisoihin Suomen rikollisuutta. Toivottavasti näin tulee tapahtumaan.

Poliisilakipykälää todellakaan lakivaliokunnassa ei ole vastustettu eikä käsiteltyä hidasteltu, mutta siellä on tavattomasti ollut töitä. Sekin on yksi syy, minkä vuoksi sitä ei ole voitu käsitellä.

⁹ **Henrik Lax /r** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ettei tulisi väärä käsitys asiantuntijoiden kuulemisesta näiltä osin, minä en muista kertaakaan, että lakivaliokunnassa ei olisi kuultu niitä asiantuntijoita, joita ed. Myllyniemi on esittänyt kuultavaksi.

¹⁰ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Myllyniemen puheenvuoron johdosta haluaisin vastata, että rikoslainsäädäntöä liittyen huumausainelainsäädäntöön on käsitelty eduskunnassa useiden vuosien aikana ja on edettykin tämän lainsäädännön kohdalla. Minä toivoisin, että huumeet eivät jäisi Suomeen, vaan että me voisimme torjua

myöskin tämän lainsäädännön kautta rikollisia järjestöjä, jotka tuovat huumeita Suomeen. Toivoin, että lakivaliokunta käsittelee lainsäädännön ripeästi.

Voisin todeta myöskin vastauksena ed. Myllyniemelle ja lisäksi, sallittaneen, puheenjohtaja ed. Laxille, että lakivaliokunta on aina kuunnellut laajasti eri asiantuntijoita. Toivon, että näin tulee tapahtumaan myöskin nyt.

¹¹ **Oikeusministeri Johannes Koskinen:** Arvoisa puhemies! Totean tyydytyksellä sen yksituumaisuuden, jota tämän lainsäädännön tarpeellisuudesta on keskustelun alussa osoitettu. Toivon oikeusministeriön osalta, että tosiaankin käsittely sujui ripeästi.

Kytkeä poliisilain sekä yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäädösten uudistamisen välillä on todellinen, mihin valiokunnan puheenjohtaja Lax viittasi. Toisaalta esityksen sisältö on ollut tiedossa, kun vastaava, vain osittain muutettu esitys oli tehty vuonna 97 edellisille valtiopäiville, edelliselle eduskunnalle. Se jäi silloin käsittelemättä tuon puolentoista vuoden aikana. Toivottavasti nyt nämä molemmat, sekä poliisilaki että yksityisyyden ja kotirauhan säädöksiä koskeva uudistus, saadaan pikaisesti käsitellyksi ja tilanne rikollisuuden vastaisessa taistelussa paranee.

Rikollisjärjestöjen toimintaan osallistumisen säätäminen rangaistavaksi on ollut kuluneen vuoden aikana esillä Euroopan unionin elimissä. Suomi on sitoutunut osallistumaan yhteiseen toimintaan.

Hallituksen esitys annettiin jo ennen joulua. Nämä valitettavat Lahden tapaukset ovat vain korostaneet tarvetta viedä se läpi ja sitä, että meilläkin valitettavasti on tarvetta säätää rikolliseksi pelkkä kuuluminen aktiivisesti rikollista toimintaa harrastavaan järjestöön, organisaatioon. Näistä tietyistä näytön saaminen on hankalaa. On viitattu, että periaatteessa nykyiset rikokseen osallistumista koskevat säännökset riittäisivät suureen osaan tilanteista, mutta juuri näyttökynnyksen alentaminen on tavallaan se keskeinen tapa, jolla tässä pystytään tai ainakin pyritään ennalta ehkäisemään rikollisjärjestöjen soluttautumista maahan ja niiden toiminnan laajenemista. Meillä on moottoripyöräjengien lisäksi muita, ehkä paljon laajempia rikollisorganisaatioita, joilla ei järjestäytyminen kuitenkaan ole yhtä havaittavaa kuin näillä jengeillä. Tämä

säännöstö koskee avarammin rikollisjärjestöjä riippumatta niiden tunnuksista tai siitä, millä nimellä ne järjestäytymistään kutsuvat. Vaikeutena on se, että tiedonsaanti on hankalaa, ja siinä tarvitaan poliisin laajennettavia toimivaltuuksia, joita käsitellään poliisilain yhteydessä.

¹² **Pekka Kuosmanen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni on aivan oikein, että rikollisjärjestöihin kuulumisen säädetään rangaistavaksi. Sisäministeri Häkämies kertoi julkisesti syksyllä Rovaniemellä, että poliisin tiedossa on Suomessa 25—30 rikollisjärjestöä. Siinä mielessä toivon, että puheenjohtaja ed. Lax ottaisi lakivaliokunnassa asian mahdollisimman nopeasti käsittelemään ja sitä kautta saisimme asian päiväjärjestykseen.

¹³ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Jossakin puheenvuorossa todettiin, että muutama vuosi sitten Suomessa ei vielä ymmärretty humerikollisuuden laajuutta. Toteaisin tuohon puheenvuoroon, että vuonna 1996 Kotkan alue, Kotkan kihlakunta, oli se paikka, jossa eniten Suomessa tuomittiin humerikollisuudesta johtuen siitä, että siellä nimenomaan poliisi kiinnitti asiaan huomiota.

Uskon toisin kuin ed. Myllyniemi, että kaikki lakivaliokunnan asiantuntijat — näin sopii olettaa — ovat rikollisuutta vastaan ja haluavat toimia sitä vastaan. Sain sen käsityksen ed. Myllyniemen puheenvuorosta, että on ollut sellaisiakin asiantuntijoita, jotka eivät näin haluaisi tehdä.

Lopuksi, arvoisa puhemies: On hyvin tärkeää, että lainsäädäntö kehittyy ja pystyy antamaan mahdollisuudet vastata järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

¹⁴ **Juha Karpio /kok:** Arvoisa puhemies! Samalla tavalla hivenen ihmettelin ed. Myllyniemen äsken käyttämää puheenvuoroa. Hän oli ainakin viime vaalikauden lakivaliokunnan jäsen, niin kuin itsekin olin. Hän mainitsi, että esitystä tullaan kaikin tavoin vastustamaan, mutta en ymmärrä, mikä se taho on. Ehkä hän tarkoitti asiantuntijoita. Mutta kuitenkin viime viikkojen ja kuukausien tapahtumat ovat kyllä varmasti osoittaneet meille kaikille, että tätä lakiesitystä ei missään vaiheessa ole syytä vastustaa.

Mitä poliisin valtuuksiin tulee, niin tässä esityksessä puhutaan rikollisjärjestöjen toimintaan osallistumisesta, että se tehdään tietyin edelly-

tyksin rangaistavaksi. Esityksessä ei mielestäni sinänsä poliisin valtuuksia tulla lisäämään, vaan puhutaan aivan toisesta asiasta.

¹⁵ **Veijo Puhjo /vas:** Rouva puhemies! Hallituksen esityksessä rikollisjärjestöjen toimintaan osallistumisesta on yksi porsaanreikä. Rikollisjärjestön toiminnan edellytetään olevan pysyvää ja järjestäytyntä. Perusteluissa lukee, että pysyvyydellä tarkoitetaan sitä, että toiminta kestää vähintään yhden vuoden. Jos toiminta-aika on lyhyempi, harkitaan tapaus tapaukselta, miten rikollisjärjestön toiminta on pysyvää. Mielestäni tämä on aivan liian väljää. Kun valiokunta käsittelee asiaa, se toivon mukaan tekee mietinnössään tähän kohtaan selviä tiukennuksia.

¹⁶ **Erkki Kanerva /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Nyt ollaan tuudittautumassa vähän sellaiseen uskoon, että kun käsillä oleva hallituksen esitys n:o 183 ja käsittelyssä olevat poliisilain muutokset saadaan läpi eduskunnassa, huume- ja rikollisongelma olisi ikään kuin ratkaistu. Jos näin olisi, USA:ssa tätä ongelmaa ei olisi. Pidän molempia lakiehdotuksia välttämättöminä, mutta kun esimerkiksi lakivaliokunnan tehtävänä on myös puolustaa pohjoismaista oikeusvaltiota, niin nämä eivät ole niin yksinkertaisia, että voitaisiin odottaa mietintöjen olevan valmiit viikossa tai kahdessa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

6) Hallituksen esitys yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 184/1999 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Erkki Kanerva /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Tämä on lakiesitys, joka on ollut suurin

piirtein saman sisältöisenä hallituksen esityksenä edellisessä eduskunnassa, mutta silloin rauennut. Hankin viime varttitunnin aikana edellisen esityksen ja poimin näistä eroavaisuudet.

Esitys on pääasiassa kehittynyt myönteiseen suuntaan, mutta on yksi kohta, 9 §:n toinen momentti, joka kuuluu näin: "Asianmukaista arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä taikka tieteessä, taiteessa tai näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa, ei pidetä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena."

Momentti on muotoiltu tyhjentävän luettelon tapaan ja sulkee pois muut julkisuuden henkilöt, jopa julkisuudesta hyötyvät ja julkisuudesta elävät henkilöt, ja tavallaan saattaa muuttaa meidän oikeuskäytäntöämme ja meidän sananvapauttamme varsin ratkaisevalla tavalla. Otetaan esimerkki päättyneestä presidentinvaalikampanjasta. Siinä tapahtui puolin ja toisin, ei ehdokkaiden, vaan tukiryhmien taholta ylilyöntejä. Niiden julkisen arvostelemisen pitää olla mahdollista siitä riippumatta, ovatko ylilyöntiin syyllistyneet tässä 2 momentissa tyhjentävästi luetellut henkilöt.

Jos vielä konkretisoin tätä esimerkkiä, niin vaalituloksen selvittyä tunnettu toimittaja arvosteli Raimo Ilaskiveä tavalla, joka vielä tässä lainsäädäntötilanteessa yleisen käytännön, yleisen tulkinnan, mukaan menee sananvapauden piikkiin. Mutta jos 9 §:n 2 momentti hyväksytään tällaisenaan, niin voi olla, että tämän tapainen arviointi ja tämän tapainen sananvapauden käyttö julkisuuden henkilöistä, jotka eivät ole poliitikoita tai eivät ole tieteen ja taiteen piirissä, loppuu. Tämä on isompi sananvapauskysymys kuin tämä momentti ensimmäisen kerran lukemalla näyttäisi.

Toivon, että lakiesityksen käsittelyssä 9 §:n 2 momenttiin kiinnitetään erityistä huomiota ja kuullaan myös julkisen sanan edustajia siinä.

² **Juha Karpio /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Niin kuin ed. E. Kanerva totesi, jo viime vaalikaudella tuli tämä esitys suurin piirtein samassa muodossa jo silloisen hallituksen esittämänä käsittelyyn, mutta silloin se jäi valiokunnan kiireitten takia, työpaineen takia, käsittelemättä eli raukesi. Voin kuitenkin lohduttaa ed. Kanervaa sillä, että kotirauhaa koskevien pykälien sisältö on vuodelta 1889 eli yli sata vuotta vanha. Uskon,

että kun esitys tulee näin vaalikauden alussa, nämä mielipiteet ja näkökohdat, joita ed. Kanerva toi esille, tulevat valiokunnassa huomioon otetuiksi ja täällä käsitteilyyn.

³ **Pertti Mäki-Hakola /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Viime päivien tapahtumien jälkeen voi todeta, että on todella ajankohtaisesta ja keskeisestä asiasta kysymys. Minulla on tällä hetkelläkin täällä pöydällä sellainen kirje — minulle toimitettu — että jos tämän lukisin julkisesti lävitse, niin puhemies poistaisi minut salista. Jätän sen lukematta. Eli minä katson, että yksityisyyden suojaa ja kunnianloukkauksia koskevat asiat on tässä valtakunnassa nyt saatettava kyllä ehdottomasti ajan tasalle. Tämä käyttäytyminen on nyt saanut sen tyyppisiä piirteitä osittain myös niin kutsutun keltaisen lehdistön ruokkimana ja osittain muista syistä, että se vaatii kyllä nyt perusteellisen tarkastelun, ja minäkin toivon erittäin kattavaa asiantuntijakuulemistä.

Toinen tekijä, joka on itseä henkilökohtaisesti pohjalaisena kansanedustajana askarruttanut, on kettutarhoihin kohdistuneet rikkomukset. Kun täällä puhutaan nyt tällä hetkellä hiukan epämääräisesti siitä, mikä on kotirauhan rikkomista tuotanto- tai tehdasalueella, minä toivoisin, että niitä taustoja vasten, mitä on tapahtunut esimerkiksi kettutarhoilla, valiokunta myös hyvin tarkkaan mietti sen, mikä on sallittua ja mikä ei. Pidän erittäin törkeänä ja vääränä sitä, että voidaan jättää tarpeellisen kovaan rangaistukseen tuomitsematta henkilö, joka estää jotakuta ihmistä harjoittamasta luvallista elinkeinotoimintaa, estää sen sillä tavalla, että tunkeutuu hänen tuotantolaitostensa alueelle ja siellä aiheuttaa vahinkoa ja häiriötä. Näen, että tämän päivän yhteiskunnassa tämä lakiesitys on erittäin tärkeä, ja toivon merkittävää ja hyvää paneutumista valiokunnalle tämän asian eteenpäinviemiseen. Parempi, että tehdään se rauhallisesti ja huolella kuin että tehdään se kiireellä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

7) Hallituksen esitys laiksi valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuusioiden käsitteilystä

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 185/1999 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Jouni Lehtimäki /kok:** Arvoisa puhemies! Lakiesitys sisältää yhden aika radikaalin muutoksen aikaisempaan liittyen siihen, että tässä sallitaan ylimääräisten muutoksenhakukeinojen käyttö valtakunnanoikeuden tuomioon. Kun asia valiokuntaan menee, olen kyllä sitä mieltä, että pitää vakavasti pohtia, kannattaako tähän muutokseen mennä, sillä valtakunnanoikeudella kuitenkin on tuomioistuimena sellainen luonne, että siihen ei välttämättä sovi ylimääräisen muutoksenhaun käyttö ennen kaikkea sen takia, että muutoksenhakuasteena olisi korkein oikeus. Eli pyydän valiokuntaa pohtimaan sitä, tarvitaanko ylimääräistä muutoksenhakua, ja mikäli tarvitaan, olisiko oikea aste silloin kuitenkin valtakunnanoikeus sinänsä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

8) Hallituksen esitys laeiksi valmiuslain, puolustustilalain ja pelastustoimilain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 186/1999 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään puolustusvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

¹ **Juha Karpio /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Lakiesityksessä lähdetään antamaan valtuudet valtioneuvostolle poikkeusoloissa annettavista uusista toimivaltuuksista. Lakiesitys on erittäin laaja. Se on tarkoitettu tulemaan voimaan

1.3.2000 eli muutaman viikon kuluttua. Kun hallituksen perusteluista katsotaan, miten tämä esitys on edistynyt, niin koko 90-luku tätä lainsäädännön uudistamista on käsitelty ja jo vuonna 97 se on ollut keskeisesti puolustusneuvostossa esillä. Eli voidaan myös sanoa, että virkamiestyö on ollut kovin verkkaista, kun esitys tuodaan nyt aivan viime vaiheessa ja lähtökohtana on se, että pitäisi muutaman viikon kuluttua olla lain vahvistettu ja sitä ennen vielä laaja valiokuntakäsittely käydä läpi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään puolustusvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

9) Hallituksen esitys laeiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 187/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti puolustusvaliokuntaan.

10) Hallituksen esitys laiksi valtion talousarviosta annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 188/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

11) Hallituksen esitys laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 189/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti hallintovaliokuntaan.

12) Hallituksen esitys laiksi merilain 9 luvun muuttamisesta sekä merioikeudellisia vaateita koskevan vastuun rajoittamisesta tehdyn vuoden 1976 yleissopimuksen muuttamisesta tehdyn vuoden 1996 pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 190/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

13) Hallituksen esitys laiksi kansaneläkelain 53 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 191/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

14) Hallituksen esitys Latvian kanssa tehdyn sosiaaliturvasopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 192/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

15) Hallituksen esitys laiksi vakuutusyhtiötyöväkälain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 193/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

16) Hallituksen esitys 86. Kansainvälisen työkonferenssin eräiden päätösten johdosta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 194/1999 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Pertti Turtiainen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Tässä esityksessä, joka liittyy Ilon 86. Kansainväliseen työkonferenssiin, on sisällöltään mielestäni aika lailla ylimalkaisesti otettu kantaa tähän asiaan siitakin huolimatta, että hyvin moni taho on ollut mukana tätä valmistelussa ja itse kokouksessa. Yhtä lukuun ottamatta keskusjärjestöt, niin TT, Palvelutyönantajat, SAK, STTK kuin Akava, ovat suhtautuneet myönteisesti näihin suosituksiin. Sen sijaan Suomen Yrittäjät on katsonut, että se ei olisi mukana esitetystä muodosta, vaan haluaisi eriytettyä sääntelyä. Sehän näkyy hyvin monissa yrittäjien kannanotoissa julkisuudessa. Siinä mielessä olisi kyllä hyvä, että kun jatkossa lakeja säädetään ja valmistellaan, huomioitaisiin jäljempänä esitetyt kohdat.

Koskeeko tämä Suomea millään tapaa? Perusteluissa tuodaan esille se, että tämä ei olennaisesti koske kehittyneitä maita, vaan pääasiallisesti kehitysmaita, joiden pitäisi huomioida nämä suositukset ja esitykset. Mutta tässä asiassa olen aika paljon eri mieltä, sillä Suomessakin on hyvin paljon asioita, jotka tulisi huomioida Ilon kokouksen suositusten pohjalta. Esimerkiksi ideologinen kanta, näkemys, joka työntekijöillä saattaa työpaikalla olla, pitää sallia kaikilla tahoilla. Se ei saa olla este työskennellä työpaikalla. Julkisuudessa on muun muassa eräs yritysjohtaja, lempinimeltään Kettu-Kalle, ottanut kantaa siihen suuntaan, että tietynlaisia ideologisia suuntauksia edustavia ihmisiä ei hänen työpaikallaan suvaita, ja työyhteisö on sen laatuinen, että tällaisia työntekijöitä ei siihen yritykseen palkata.

Samoin tässä viitataan siihen, että pitää olla oikeus järjestäytymiseen, ja todetaan, että Suomessa järjestäytymisvapaus työntekijöillä on, ja jos poiketaan tästä, siitä kyllä on säädetty rangaistus rikoslain mukaisesti. Mutta elävä elämä on aivan toisenlaista. Tänä päivänä on valitettavan monia työpaikkoja, varsinkin näitä uusia teknologiayrityksiä, pieniä yrityksiä, joissa on annettu ymmärtää, että on parempi, kun olette järjestäytymättömiä, niin työpaikkakin löytyy. Mutta jos järjestäytyminen on tapahtunut, hyvin vaikea on työpaikkaa saada. Tässä on selvä ristiriita todellisen elämän kanssa. Tulevan lainsäädännön pitäisi lähteä siitä, että tällaisia, sanotaan, puolitain väkivaltakeinoja ei tulisi käyttämään.

Suosituksessa lähdetään myös siitä, että henkilöstöllä pitää olla hyvät mahdollisuudet vaikuttaa yritystoimintaan ja sen kehittämiseen. Suomessahan on laki hallintoedustuksesta, ja sen käyttömahdollisuudet mielestäni ovat varsin suuret ja laajat, kun sitä vain osataan käyttää. Ilon konferenssissa lähdettiin myös siitä, että tämän tyyppisiä asioita pitää käyttää hyväksi. Valitettavasti Suomessakaan ei kuitenkaan osata käyttää näitä suosituksia riittävän hyvin hyväksi, sillä eihän tilanne voi olla se, että yrityksen johdon korvien välissä on ainoa suuri viisaus, joka yritystoimintaan liittyy. Silloin pitää hallintoedustuslain mahdollisuuksia käyttää hyväksi ja tulevaisuudessa hallintoedustuslakia mahdollisesti laajentaa ja sen käyttömahdollisuuksia parantaa.

Paljon on puhuttu siitä, mikä on pk-yritysten ja -yrittäjien rooli työmarkkinakentässä ja onko näillä tahoilla oikeutta osallistua sopimusneuvotteluihin ja tämän tyyppisiin asioihin. Tämä on myös eräs asia, joka olisi vihdoin ja viimein käytävä lävitse ja keskusteltava puhki, miten pk-yritysten rooli huomioidaan jatkossa, koska pk-yritykset edustavat varsin suurta joukkoa yrityskentässä Suomessa. Mikä on estenä, ovatko ne asenteellisia asioita vai mitä?

Arvoisa rouva puhemies! Toivoisin, että nämä huomiot, liittyen työkonferenssin päätöksiin, huomioidaan jatkossa lainsäädäntötyössä.

² **Pekka Kuosmanen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Turtiaiselle toteaisin, että Suomessa työntekijöiden työolot ovat maailman parhaat. Suomessa työnantajan ja työntekijän väliset suhteet ovat maailman parhaat. Siinä mielessä ihmettelen ed. Turtiaisen puheenvuoroa.

Totean, että tänä päivänä on tilanne Suomessa ja muualla maailmassa semmoinen, että pääoma menee osaamisen perässä. Ei ole niin, että pääoma määrää, mihin tehtaot rakennetaan, vaan osaaminen määrää, mihin tehtaot rakennetaan. Se aluepolitiikka, jota Suomessa on harjoitettu, on aikansa elänyt siinä mielessä, että Kehäkolmosen sisälle tulevat kaikki huipputietotekniikan yritykset. Ne eivät mene enää esimerkiksi Kajaniin. Siellä on vain bulkki- ja sen tyyppistä perusteollisuutta, jonka raaka-aineet ovat lähellä. Tällainen ajatusmaailma täytyy muistaa.

Ed. Turtiaisen esityksestä sanon vielä, että tämän päivän työntekijä on niin valveutunut, että hän osaa vetää samaa narua yrittäjän ja työnanta-

jan kanssa. Ei ole enää mitään luokkataisteluita, ei niin, että jaetaan valkoisiin ja punaisiin lamppaisiin, vaan kaikki ovat samanlaisia työntekijöitä, yhtä arvostettuja.

³ **Pertti Turtiainen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuosmanen ei varmasti riittävän tarkasti kuunnellut, mitä esitin. Yritin kiinnittää huomiota siihen, että käytetään olemassa olevia lainsäädännöllisiä mahdollisuuksia, joita tässä yhteiskunnassa on. On totta, että keskimäärin Suomessa työelämässä menee hyvin. Halusin korostaa sitä, että kiinnitetään huomiota niihin epäkohtiin, mitä vielä on olemassa.

⁴ **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Kun ed. Kuosmanen käyttää puheenvuoroissaan mielellään ilmaisua Kehäkolmonen, joudun havaintojeni perusteella tekemään sellaisen johtopäätöksen, että ed. Kuosmanen ei ole Kouvolaa pohjoisempaan Suomessa liikkunut viime aikoina. Kun hän äsken mainitsi, että Kajaaniin ei kukaan mene, minä kehotan ed. Kuosmasta menemään Kajaaniin ja tutustumaan niihin elektroniikka-alan yrityksiin, jotka ovat perustaneet juuri toimipisteitään sekä Kajaaniin että Sotkamoon ja sille alueelle. Edelleen, ed. Kuosmanen, kiinnitän huomiotanne siihen, että Oulussa on eräs voimakkaimpia alan osaamiskeskuksia: 8 500—9 000 alan työpaikkaa. Nyt juuri ollaan siinä tilanteessa, että se heijastuu ympäristöönsä, siis kokoonpano siirretään sinne, missä osaavat näppärät sormet ovat. Erittäin paljon matkailu avartaa, ed. Kuosmanen. Suosittelen sitä teille.

⁵ **Pekka Kuosmanen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen ed. Pulliaisen kanssa aivan samaa mieltä, eli aika on nyt sillä tavalla muuttunut, että missä osaamista on, sinne pääoma menee. Oulu on siitä todella hyvä esimerkki Pohjois-Suomesta. Siellä on osaamista ja sinne on sijoittunut yritystoimintaa. Mutta minä sanoin, että kun me pääoman sijoittajat suunnittelemme uutta yritystoimintaa, me katsoimme, missä osaaminen on. Otin Kajaanin esimerkiksi, että osaamista ei kannata viedä Kajaaniin, koska sinne ei kukaan pääomiaan sijoita sen takia, että ollaan osaamisen armoilla. Mutta sinne, missä osaamista on runsaasti tarjolla, pääoma sijoittuu tänä päivänä. Eivät enää patruunat sano, että pääoma, tehdas, sijoitetaan tuonne ja

sinne osaaminen viedään. Yrittäjä on osaamisen armoilla.

⁶ **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tästä keskustelua kannattaa pikkuisen vielä jatkaa sen takia, että tässä on kaksi eri osa-aluetta. Yksi on suunnittelu- ja kehittämistyö, joka vaatii — ymmärrän ed. Kuosmasta myönteisesti — sen kriittisen masan, niin kuin sitä tieteessä ryhdyttiin 60- ja 70-luvulla kutsumaan, että uutta tietoa syntyi. Tämä on se juju. Jos ajattelette näin, olemme samaa mieltä.

Mutta, arvoisa edustaja Kuosmanen, sitten on toinen asia. Kun on kehitetty tuote ja se tuote pannaan kasaan komponenteista, silloin tuotanto viedään sinne, missä inframenot ovat alhaisimmat. Eivät ihmiset Kajaanissa ja Sotkamossa ole yhtään sen huonompia tekemään sitä työtä kuin Oulussa tai Vantaalla taikka Espoossa — saattaa olla jopa päinvastoin. Sitä kannattaa tutkia erityisesti ed. Kuosmanen, joka on firmoja perustamassa.

⁷ **Ismo Seivästö /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuntuu hieman siltä, että ed. Kuosmanen vähän aliarvioi suomalaista osaamista. Suomalainen osaaminen on monessa asiassa aika korkeatasoista. Meidän tulee tietenkin huolehtia siitä, että koulutuksella osaamista ylläpidetään ja edelleen kehitetään.

Näyssä, jonka ed. Kuosmanen toi esille, piilee sellainen vaara, että Kehäkolmosen sisältäkin jossakin vaiheessa yritykset lähtevät vielä etelämmäksi eli sellaisille alueille, joilla väestötiheys on paljon suurempi jne. Yritetään nyt kaikilla osaamisen ja koulutuksen keinoilla kuitenkin pitää koko Suomi asuttuna ja kaikki se tietotaito, mikä tässä maassa on, hyödyntämässä tätä maata.

Puhemies: Muistutan, että meillä on nyt käsiteltävänä hallituksen esitys eduskunnalle 86. Kansainvälisen työkonferenssin eräiden päätösten johdosta.

⁸ **Pekka Kuosmanen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jatkan vielä vähän tätä keskustelua, jos arvoisa puhemies sallii. Suomessa on hyvin laaja yliopistoverkosto. Ainakin viime syksynä olin aistivinani sellaista ilmapiiriä, että olemme ajamassa yliopistoja alas ja keskittä-

mässä osaamista yliopistoissa juuri Helsingin seudulle. Esimerkiksi Kouvolan yliopistoa ollaan ajamassa alas, eilen dekaani Karlsson sanoi sen. Minun sanomani on, että huippuosaamista, jos me haluamme kunnolla aluepolitiikkaa hoitaa, on nimenomaan lisättävä nyt jo olevissa yliopistoissa mieluummin kuin että niitä ajetaan alas. Se on minun sanomani tähän.

⁹ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Puhemies huomautti ihan aiheellisesti, mistä pitäisi keskustella. Minä jatkan siitä, mistä ed. Turtiainen käytti hyvän puheenvuoron, ja joitakin kommentteja.

Minusta ei pidä vähätellä ed. Turtiaisen edestä käyttämää puheenvuoroa siitä, mitä suomalaisessa työelämässä tapahtuu, ja jopa voi siinä mielessä todeta, jotta ed. Kuosmasen väittämät siitä, että Suomessa ei tapahtuisi syrjintää ja suomalainen työelämä olisi puhtaasti mallikelpoinen, eivät pidä paikkaansa. Tänä päivänä näköjään kilpailu aiheuttaa sen, että yhä enemmän painostustoimenpiteitä harrastetaan joillakin työpaikoilla, ei kaikilla mutta joillakin työpaikoilla. Työntekijöiltä vaaditaan jopa semmoisia tekemisiä, jotka eivät täytä edes työehtosopimuksia, ja se näkyy käräjätalustoissa ja työsuojelupiirien tilastoissa, että siellä joudutaan sitten riitauttamaan jossakin vaiheessa, viimeistään siinä vaiheessa, kun ihminen lähtee työstä pois tai hänen määräaikainen työsuhteensa päättyy, joudutaan ottamaan lakituvan kautta tai perintätoimenpiteiden kautta saatavat pois. Sen takia Ilon suosituksia — enimmäkseen nämä ovat suosituksia — pitäisi Suomessa noudattaa ehdottomasti.

Keskustelua käytiin ed. Kuosmasen toimesta lähinnä siitä, jotta tässä ei olisi käymässä mitään luokkataistelua, mutta viime viikolla ainakin minä oli huomaavinani, että käytiin aika kovaa luokkataistelua. Luokiteltiin porvareihin ja sosialisteihin, ja uskon, että se vaikutti myöskin työpaikoilla. Ei se ole heijastumatta myöskään niiden asennemaailmaan. Toivon mukaan se vastakkainasettelu purkautuu ja me palaamme myös näihin Ilon esittämiin tavoitteisiin suomalaisessa lainsäädännössä ja työelämässä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

17) Hallituksen esitys laiksi maa-aineslain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 195/1999 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ympäristövaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Hannu Aho /kesk:** Arvoisa puhemies! Sitä, miten maa-aineksia saa ottaa säädellään hyvin voimakkaasti kaikilta osin, ja se on monissa asioissa ja monta kertaa varmaankin hyvin perusteltua. Mutta sitten kiinnittäisin huomiota kotitarveoton muuttamiseen. Tässä aika lievästi tosin sanotaan, mutta jos tähän asiaan puututaan merkittävästi, silloin mennään niin sanotusti pieleen siinä asiassa, että tulee liian paljon byrokratiaa, koska tänä päivänä varsinkin maaseudulla maatioilla tämmöistä kotitarveottoa tarvitaan eikä ole perusteltua, että kaikkeen maa-aineksen ottoon pitää hakea lupa jostakin kymmenien kilometrien päästä, vaan rakentamisen yhteydessä on hyvinkin joskus isompaa ja joskus pienempää tarvetta. Mutta se pitäisi säilyttää edelleen vapaana. Tietenkin tässäkin valvontaa tarvitaan, mutta se on säädettävissä kunnan puitteissa.

Toisaalta maatiilojen yhteisalueilta ottamista, koska se on kohdennettu johonkin määrättyyn alueeseen, ei pitäisi vaikeuttaa, vaan se on nimenomaan parempaa tulevaisuutta. Silloin se on valvottua ja säädettyä entistä enemmän, ja se on minusta hyvä ratkaisu, jota ei pitäisi vaikeuttaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ympäristövaliokuntaan.

18) Hallituksen esitys laeiksi Syötteen kansallispuistosta sekä Jonkerinsalon, Siika-vaaran, Jaaskamonvaaran, Mustanrinnan-tunturin ja Pitsloman luonnonsuojelualueista annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 196/1999 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ympäristövaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Niilo Keränen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys koskee Taivalkosken, Pudasjärven ja Posion kuntiin perustettavaa Syötteen kansallispuistoa. Nämä suunnitellun kansallispuiston alueet kuuluvat osittain myöskin Natura-alueisiin. Alue on siitä poikkeava pohjoissuomalainen luonnonsuojeluhanke, että omistamisesta, lunastamisesta ja korvauksista ei ole ainakaan toistaiseksi syntynyt mitään riitoja. Kansallispuisto perustetaan valtion maille. Muuttamista yksityisten omistamista alueista, jotka liittyvät siihen, on jo kaupat tehty, ja pääosasta edelleen alueen sisään jäävistä yksityisistä alueista on myöskin sopimukset jo valmiiksi neuvoteltu ja allekirjoituksia vailla.

Nämä alueet ovat osittain korkeita lakimetsiä, osittain vanhoja metsiä, osittain karsintahakattua vanhaa metsätalousaluetta, ja ne muodostuvat neljästä lohokosta ja ovat kaikki laajoja erämaalueita. Osittain nämä alueet ovat olleet siis luonnonsuojelualueina, aarnialueina, osittain retkeilyalueina, mutta osittain täällä olisi myös jonkinlaista hakkuukelpoista metsää. Kokonaisala on 29 400 hehtaaria, josta metsämaata on kaksi kolmasosaa.

Kansallispuiston perustaminen on Koillismaan kunnille hyvinkin merkittävä asia. Kun tätä hanketta on viety eteenpäin, on paikkakunnilla tultu siihen tulokseen, että ainutlaatuisen erämaaluonnon säilyttäminen ja kansallispuiston tuoma matkailullinen lisä alueelle tulevat korvaamaan mahdolliset työpaikkamenetykset, joita kenties metsätaloudessa tulee.

Kansallispuisto on jo sellaisenaan arvokas asia paikkakuntalaisille. Se takaa, että laajat alueet säilyvät myös paikkakuntalaisten virkistyskäytössä. Kovin suuria luonnontilaisia erämaalueita ei sielläkään enää ole. Paikkakuntalaisten virkistyskäytössä puisto tulee palvelemaan myös kalastuksessa, marjastuksessa ja metsästyksessä. Kansallispuistoon edelleen liittyvän Syötteen retkeilyalueen rakentaminen palvelee tietysti myös paikkakuntalaisia.

Ainoa ongelma, arvoisa puhemies, kansallispuiston perustamisessa on sen mahdollinen vaikutus tulevaisuudessa mahdolliseen kaivostoimintaan. Luonnonsuojelulain 15 §:n mukaisesti Metsähallituksen eri alueista vastaavan viranomaisen luvalla alueella voidaan tehdä geologisia tutkimuksia ja etsiä malmeja. Juuri kansallis-

puistoksi kaavailut alueet ovat tuon seudun niin kutsuttuja malmikriittisiä alueita, joilta on jo tähän mennessä tehty useita lupaavia malmilöytöjä. Mustavaaran vanadiinikaivos on suljettu, koska kaivaminen on nykykeinoilla kannattamaton. Mustavaara sijaitsee aivan kansallispuistoalueen vierellä.

Jos käy niin, että kaivostoiminnalle alueelta joskus löytyy todellisia taloudellisia edellytyksiä, voidaan toki kaivostoimintaa käynnistää nykyläinsäädännönkin ollessa voimassa juuri ja juuri. Tähän antavat mahdollisuudet luonnonsuojelulain 65 ja 66 §. Näissä pykälissä käsitellään Natura 2000 -alueiden suojelun lieventämistä. Uskaltaisin tässä luottaa siihen, että jos sellainen tilanne on edessä, valtioneuvosto osaa toimia viisaasti ja huomioida kokonaisuuden.

Arvoisa puhemies! Pitäisin Syötteen kansallispuistohanketta hyvänä esimerkkinä siitä, että myös suojeluasioita voidaan hoitaa fiksusti niin, että kaikki osapuolet ovat tyytyväisiä. Valiokunnalle tiedoksi, että mielestäni lakiehdotukset voidaan hyväksyä sellaisinaan.

² **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Ed. Keränen jo esitteli hallituksen esityksen sisällön niin, että tällä tavalla ystävällisesti lyhensi puheenvuoroani eräältä osalta. En toista sitä. Sen sijaan kiinnitän huomiota siihen, että näinhän asiat eivät aina ole täällä olleet, että tänne tuodaan luonnonsuojelualuehankkeita ja ne saavat mainitulta näkemysuunnalta tämänkin laatusen kohtelun jo lähetekeskustelussa. Joskus kymmenkunta vuotta sitten tällä samalla paikalla asennoituminen oli aivan kokonaan muuta, täydellisesti muuta.

Jotakin hyvin merkittävää on tapahtunut tämän kymmenvuotisjakson aikana. Se on perustavaa laatua oleva uudelleenarviointi siitä, mitä kaikkea myöskin hyötytavoitteisesti luonto voi tarjota. Aikaisemmin se oli nyt lähinnä puun käyttöä. Nähtiin vain sellukattila tai kuumahierre ainoana mahdollisuutena kohdella puuta. Nyt sitten nähdään, että se voi todellakin olla hyvin paljon muuta. Metsällä voi olla myös paikallisille asukkaille erinomaisen suuri merkitys, aivan juuri niin kuin ed. Keränen äsken kuvasi.

Tässä tapauksessa asennemuutos näkyy jopa sillä tavalla, että juuri ne kunnat, jotka ed. Keränen äsken mainitsi, ovat olleet päälobbareita tässä asiassa ja vaatimalla vaatineet, että äkkiä Syötteen kansallispuistoesitys eduskunnan käsit-

telyyn, että voidaan Life-rahalla jatkaa suunnittele-
lutyötä. Tämän viikon perjantaina järjestävät
siellä asiasta seminaarinkin jnp.

Toisin sanoen on tapahtunut aivan perustavaa
laatua oleva uusi asennoituminen. Tämä ei ole
toki edes ainut asia, joka sopii esimerkiksi tästä.
Litokairan kansallispuistoasiassa ovat Litokai-
ran alueen kunnat liikkeellä Ranuaa myöten aja-
massa sitä, että sekin hanke pitäisi saada mahdol-
lisimman pian eduskuntaan.

Tässä on yksi hyvin merkittävä asia tulevai-
suutta ajatellen. Se on se, että jos tällaiset hank-
keet hoidetaan oikealla tavalla, mahdollisestaan
paikallisille asukkaille oikealla tavalla virkistys-
tymismuodot kalastusta, metsästystä, marjastus-
ta ja sienestystä myöten, sillä tavalla nämä kun-
tatyhteisöt myös demokraattisesti sitoutuvat tä-
hän hankkeeseen ja nähdään se, että hankkeet
voivat tuoda myös paikkakunnalle tuloja. Koil-
lismaalla kolmen kunnan alueella matkailutulot
ovat noin 450 miljoonaa markkaa vuodessa, ei
siis kovin vähän, Syötteen alueella parisataa mil-
joonaa markkaa jo Syötekeskuksen puitteissa.
Kysymys on erinomaisen suurista rahavirroista,
joita voidaan tämän laatuilla hankkeilla edel-
leen edesauttaa.

Jos nämä taustavoimat, paikalliset voimat, si-
toutuvat tällä tavalla näihin hankkeisiin, on ai-
van selvä asia, että jos Suomessa olosuhteet talo-
udellisesti muuttuisivat kovin ankeiksi, jolloin
saattaa yleinen asennoituminen muuttua sille
puolelle, että no, se aika on eletty ja läpikäyty ja
nyt taas palataan 50 ja 60-luvun kulttuuriin, niin
silloin tietysti nämä hankkeet tällaisella taustalla
ja hoitotavalla on puskoroitu sitä vastaan. Siis
siitä tuleekin saavutettu etu niin sanotusti. Sil-
loin voidaan katsoa, että tämäkin Syötteen kan-
sallispuisto säilyy ikuisesti, niin kuin tällaiset on
tarkoitettu säilymään. Kun vielä todetaan se, että
metsäsukessio muuttaa sitä, niin nykyisinhän
kansallispuistotkin hoidetaan, niissä kulutetaan
ja niitä käsitellään sillä tavalla, että luonnon mo-
nimuotoisuus säilyy. Tällä tavalla opetetaan
myös paikallisille asukkaille ja muillekin, mitä
luonnossa pitkällä aikavälillä tapahtuu.

Arvoisa puhemies! Tämä on malliesimerkki
siitä, millä tavalla tämän laatuilla asioita pitää
hoitaa nyt ja tulevaisuudessa.

3 Klaus Bremer /r: Arvoisa rouva puhemies!
Olen henkilökohtaisesti ollut mukana aika kauan
sekä suunnittelemassa että osaltani ajamassa

Syötteen kansallispuistoa ja sen takia haluaisin
sanoa pari sanaa kansallispuiston synnystä.

Tapa, jolla alueen asukkaat ja yritykset ovat
kannattaneet tätä hanketta alusta saakka, niin
kuin sekä ed. Pulliainen että ed. Keränen ovat
tuoneet esille, kelpaa kyllä malliksi hyvin monel-
le vastaavalle hankkeelle Suomessa. Yleensähan
näitä suojeluasioita vastustetaan ja pelätään,
mutta Syötteellä on kaiken aikaa nähty kansallis-
puisto suurena kaupallisena mahdollisuutena. Se
on varsin erikoista ja erityislaatuista. Toivoisin-
kin, että kun näitä hankkeita viedään eteenpäin
Suomessa muuallakin, käytäisiin Syötteellä van-
hassa Särkelän kylässä, Syötekylässä nykyään,
tutustumassa tapaan, jolla tähän hankkeeseen on
suhtauduttu.

Eräitä sellaisia kokemuksia on matkan varrel-
la tullut, joista haluaisin, että ne tavalla tai toisel-
la dokumentoituvat pöytäkirjaan ja tulevat myös
mahdollisesti mukana evästyksenä käsitteilyyn.

Kansallispuiston sääntöjen mukaisesti metsäs-
tysasiat muuttuvat jonkin verran. Muutokset ovat
aika lailla vastoin alueen ja asukkaiden perinteitä,
mutta he ovat hyväksyneet nämä muutokset ja
rajoitukset metsästysoikeuksissa eräänlaisina
lunnaina, jotka on ollut pakko maksaa siitä, että
on saatu kansallispuisto. Tämäkin minusta on
malliesimerkki siitä, millä tavalla nähdään
kompromissina se, että jos jotain saadaan, on
pakko hyväksyä usein myöskin jotain menetyk-
siä.

Paljon vakavampia asioita on kuitenkin tullut
kokemuksina esille. Sanoisin, että Metsähallitus,
joka myös on hyvin aktiivisesti ajanut asiaa ja ol-
lut myötä asiassa, on toisella kädellä osoittanut
suuria heikkouksia tällaisen kansallispuiston, sa-
noisinko, luomisessa, ennen kaikkea teiden ra-
kentajana. Vaikka on tiedetty, että alueesta teh-
dään kansallispuisto, niin sinä aikana kun aluetta
on yritetty rauhoittaa, Metsähallitus on rakenta-
nut hyvin julmasti, vetänyt avohaavoja kansallis-
puiston alueelle aarnimetsien läpi rakentaen met-
säteitä, metsäautoteitä, jotka ovat täysin ylimitoi-
tettuja. Erityisen pahana pidän metsäautotietä
Särkelän kylästä, siis Syötekylästä, vanhalle pö-
lytyskentälle. Siinä kulki huonokuntoinen tie. Se
huonokuntoinen tie olisi voitu korjata ja jättää
siihen vetoon, jossa se oli, sellaisena kuin se oli.
Nyt siihen on rakennettu melkein autostrada suo-
raan aarnimetsän läpi. Se on häpeäksi Metsähäl-
litukselle. Toivoisin, että jatkossa ei tällaisia asi-
oita tehtäisi.

Myöskin toinen ikävä asia on voimayhtiöiden tapa vetää voimalinjoja suoraan läpi kansallispuiston aarnimetsien hakaten. Pohjoisessa pieni männynkakkärä, alle kaksimetrisen, voi olla 400 vuotta vanha — ed. Pulliainen korjatkoon, minulla on tällainen käsitys. Kun sieltä Syötteen huipulta lähdetään tällaisia kaatamaan, tehdään metsälle kerta kaikkiaan korvaamattomia vahinkoja. Voimalinjojen vedot, joita siellä on toteutettu, ovat paheksuttavia, ja hyvin pienellä muutoksella olisi aarnimetsät voitu kiertää. On todella surullista nähdä, kuinka häikäilemättömästi raiskataan metsää ja vedetään leveää baanaa läpi arvokkaiden vanhojen metsien.

Nämä ovat kokemuksia, joista toivoisin, että eivät toistuisi, kun kansallispuistoja vielä tehdään Suomeen.

Lopuksi haluaisin osoittaa erityisen kiitoksen ed. Pulliaiselle, joka hyvin ansiokkaasti on edistänyt tämän kansallispuiston syntymistä.

4 Pentti Tiusanen /vas: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys on tulossa ympäristövaliokuntaan. En halua kiirehtiä asioiden edelle, mutta totean, että ympäristövaliokunta on varmasti hyvin mielellään käsittelemässä tätäkin esitystä, kun muistan ympäristövaliokunnan kannanottoja, aikaisempia mietintöjä ja niissä olleita näkökulmia.

Aluksi toteaisin ympäristövaliokunnan kannalta, että valiokunta on myöskin peräänkuuluttanut sitä, että kansallispuistoja ja luonnonsuojelualueita perustetaan muuallekin kuin Pohjois- ja Itä-Suomeen.

Itse esitykseen. Tämä on henkilökohtaisesta näkökulmasta todella hyvin positiivinen asia. Täällä annettuihin, ed. Pulliaisen suuntaan kohdistuneisiin kiitoksiin osaan myös minä yhtyä.

Asia, joka tässä on viime päivinä tullut tietooni, liittyy mineraaleihin ja kaivannaisten löytymiseen alueelta. Haluaisin todeta sen, että edellisen vaalikauden aikana ympäristövaliokunta sääti luonnonsuojelulain, jonka yhteydessä katsottiin kaivostoiminta hyvin tarkkaan. Luonnonsuojelulaki antaa erinomaiset mahdollisuudet myöskin siihen, että kaivostoiminnan, sanoisimmeko, kansallisesti välttämättömät tehtävät tai mahdollisuudet tulevat huomioituksi myöskin alueilla, joilla vallitsee luonnonsuojelulakiin pohjautuvia päätöksiä ja määräyksiä, kuten kansallispuistoissa. Ne eivät ole keskenään ristiriidassa, vaan asiaa on osattu katsoa ennakkoiden, ja mahdollisuuk-

sia näiden molempien huomioimiseen on. Tämän sanon sen takia, että tieto siitä, että mineraaleja on tulevilla kansallispuistoalueella, ei estä omasta näkökulmastani hallituksen esityksen hyväksymistä.

Valiokunta tulee tietysti selkeästi ja riippumattomasti katsomaan kaikkia eri näkökulmia ja saamansa tiedon ja asiantuntijakäsityksen perusteella oman kantansa määrittämään. Se tulee tapahtumaan nopeasti. Valiokunnan työtilanne on sen kaltainen, että hallituksen esitys voidaan käsitellä ripeästi.

5 Erkki Pulliainen /vihr: Arvoisa puhemies! Kun malmin löytymismahdollisuus on ollut useammassakin puheenvuorossa esillä, viimeksi ed. Tiusasen puheenvuorossa, totean sellaisen perustavaa laatua olevan ajattelun tähän, että kun se arvokas malmi, kaivannainen, on siellä kiven sisällä, miksi ihmeellä ei lähdetä siitä ajatuksesta lähtökohtaisesti, että ei tehdä avokaivosta, vaan otetaan tunnelin kautta sieltä kiven sisästä se arvokas malmi ja muu mineraali talteen.

Ongelma on se, mihin laitetaan se sivukivi, joka siinä tuotetaan. Minusta tässä tapauksessa, kun Syötteen kansallispuisto on neljästä osasta koostuva ratkaisu, on aivan erikoisen hyvät mahdollisuudet hoitaa sivukivi, jos tällainen tilanne tulee eteen: laitetaan yksi reikä kallioon ja otetaan sisästä malmi pois ja sen jälkeen viedään sivukivi sille alueelle, joka ei ole kansallispuistoaluetta. Kun vielä on todella kysymys neljästä osasta, siinä on välialueita niin, että tässä suhteessa ei pitäisi olla pienintäkään ongelmaa. Ei se, jos siellä on yksi reikä maassa ja kalliossa, pilaa kansallispuistoa yhtään mihinkään. Sen voi vielä naamioida, niin kuin sotaväki aikoinaan naamioi tykit, niin ettei kukaan edes ilmasta käsin näe, että siinä reikä on.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ympäristövaliokuntaan.

19) Hallituksen esitys laeiksi yhteisaluelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 198/1999 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

20) Hallituksen esitys laiksi kuntalain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 1/2000 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

¹ **Jouni Lehtimäki /kok:** Puhemies! Kuntien virkasäännöt sisältävät tänä päivänä aika paljon määräyksiä, jotka koskevat yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia. Esityksen lähtökohta on kuitenkin hyvin viranhaltijakeskeinen eli kuntalakeihin tehdään ne muutokset, jotka koskevat viranhaltijan asemaa.

Hallituksen tulisi kuitenkin selvittää myös se, kun virkasäännöissä on määräyksiä kielitaitovaatimuksista ja siitä, minkälaisia vaatimuksia tiettyihin tehtäviin tulee, aiheuttavatko uusi perustuslaki ja virkasäännöt sen, että meidän pitäisi muuttaa myös koululainsäädäntöä, sosiaalilainsäädäntöä ja ennen kaikkea kielilainsäädäntöä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

21) Hallituksen esitys laiksi kuvaohjelmien tarkastamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 2/2000 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

¹ **Kulttuuriministeri Suvi Lindén:** Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnalle on annettu 4. päivänä helmikuuta esitys laiksi kuvaohjelmien tar-

kastamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kuvaohjelmien tarkastamisesta ja laki Valtion elokuvatarkastamosta. Samalla muutettaisiin rikoslakia sekä televisio- ja radiotoiminnasta annettua lakia. Esityksen mukaan elokuvien ja muiden kuvaohjelmien tarkastamista koskevat säännökset kootaan lakiin kuvaohjelmien tarkastamisesta. Samalla säännökset yhdenmukaistetaan.

Kuvaohjelmien ennakkotarkastusta koskevat säännökset saatetaan vastaamaan nykyisen hallitusmuodon ja uuden perustuslain sananvapaussäännöksiä. Uudistuksen toteuduttua velvollisuus tarkastuttaa kuvaohjelma ennakolta koskisi alaikäisille suunnattujen kuvaohjelmien julkista esittämistä ja levittämistä. Tarkastusviranomaisesta esitetään säädettäväksi oma laki Valtion elokuvatarkastamosta. Uudet lait korvaisivat nykyiset asiaan liittyvät kolme lakia, jotka on säädetty poikkeuksiksi perustuslaista.

Lakiehdotus liittyy perusoikeusuudistukseen. Uudistuksen yhteydessä hallitusmuodon sananvapaussäännökseen lisättiin rajoituslauseke siitä, että lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia. Muutoin sananvapaussäännökseen ei kuulu ennalta tarkastamista.

Lailla voidaan siis säätää lasten suojelemiseksi tarkoitettuja rajoituksia. Tämän rajoituslausekkeen johdosta aikuisille tarkoitettujen kuvaohjelmien ennakkotarkastus ei ole nykyisin enää sananvapaussäännöksen mukainen. Suomi on hyväksynyt lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen, joka turvaa sananvapauden myös lapsille. Lähtökohtaisesti siis lapsilla on sama sananvapaus kuin aikuisilla. Sopimus sallii sananvapauteen kuitenkin sellaiset rajoitukset, joiden avulla voidaan estää lasten kehitystä mahdollisesti haittaavan aineiston levittäminen lapsille.

Nykyisten säädösten mukaan kaikki julkiseen esitykseen ja levitykseen tulevat elokuvat ja videot on tarkastettava ennakolta paitsi ne, jotka on säännösten nojalla vapautettu tarkastuksista. Laissa olevat perusteet, joiden mukaan elokuvat ja videot hyväksytään esitettäväksi tai levitettäväksi, ovat osittain toisistaan poikkeavia. Lainsäädäntö on myös lakiteknisesti monimutkainen ja vaikeaselkoinen.

Käytännön kannalta nykyisessä lainsäädännössä on ongelmia. Muun muassa elokuvilla ja videoilla on erilainen ikärajaluokitus. Tämän

vuoksi esimerkiksi sellaista elokuvaa, joka on saanut 16:ta vuotta korkeamman esitysikäräjän, ei voida levittää videona tai dvd-muodossa. Tämä videolevitystä koskeva säännös on hankala ja se on aiheuttanut erittäin paljon lisätyötä sekä poliisille että tarkastusviranomaisille. Kuitenkin tällainenokuva voidaan esittää ilman ennakkotarkastusta televisiossa klo 21:n jälkeen.

Elokvien ja videoiden esittämistä ja levittämistä koskevat nykyiset kieltoerusteet eivät ole kaikilta osin sopusoinnussa sananvapaussäännöksen rajoituslausekkeen kanssa. Ne eivät vastaa sananvapauden rajoituksille nykyisin asetettuja tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimuksia, joiden mukaan aikuisille tarkoitettujen kuvaohjelmien esittämistä tai levittämistä ei pitäisi rajoittaa ennakkotarkastuksen keinoin. Rajoituksista kuvaohjelmien sisältöön säädetään nykyisin rikoslaissa. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on kiirehtinyt sellaisten lakien tarkistamista, joiden epäillä olevan ristiriidassa uusien perusoikeussäännöksen kanssa.

Ehdotetut uudistukset muuttavat nykykäytäntöä ensinnäkin siten, että kuvaohjelmia tarkastetaan ennakolta vain silloin, kun ne on tarkoitettu julkisesti esitettäväksi ja levitettäväksi alle 18-vuotiaille. Ikärajojen asettamisen perusteena käytetään lasten suojelemiseen liittyviä näkökohtia. Kieltoerusteena voivat olla kuvaohjelman liiallinen väkivaltaisuus tai seksuaalinen sisältö tai se, että kuvaohjelma herättää kauhua. Lisäksi kieltoerusteena voi olla jokin muu edellä lueteltuihin asioihin rinnastettava seikka.

Vastaavasti ikärajoja muutetaan siten, että elokuvilla ja videoilla on yhdenmukaiset ikäraajat. Ne ovat 15, 11 ja 7 vuotta. Tietenkin tarkastusviranomainen voi myös sallia kuvaohjelman esitettäväksi ja levitettäväksi kaikenikäisille. Lasten suojelemisen vuoksi selkeiden ja yhdenmukaisten ikärajojen asettaminen on tarpeen. Tällöin lapsia voidaan suojella haitalliselta aineistolta, mikä on heidän kehityksensä kannalta tärkeää. Hyväksytyistä kuvaohjelmista tarkastusviranomainen voi myös määrätä poistettaviksi lapsille haitalliset kohdat. Edelleen tarkastusviranomainen voi määrätä tarkastusvelvollisuuden ulkopuolella olevan kuvaohjelman tarkastettavaksi, jos olisi syytä epäillä kuvaohjelman sisältävän aineistoa, joka on omiaan vaikuttamaan haitallisesti lasten kehitykseen. Kaikista julkisesti esitettävistä tai levitettävistä kuvaohjelmista tulee kuitenkin tehdä tarkastusviranomaisille ilmoi-

tus. Tällä tavoin viranomainen ylläpitää julkista rekisteriä kaikista tarjolla olevista kuvaohjelmista. Jokaisella on siten siis oikeus saada tietoja tästä rekisteristä. Lisäksi kaikkiin kuvaohjelmiin tai niiden yhteyteen tulee tehdä merkintä, josta käy ilmi muun muassa ikäraja, poistetut kohdat tai se, että tarkastamattomasta ohjelmasta on tehty ilmoitus viranomaiselle kuten nykyisin.

Edellä mainittujen lisäksi muutoksiin kuuluu myös rangaistussäännöksen uudistus. Ehdotetun kuvaohjelmalain nojalla voidaan rangaista sitä, joka tahallaan esittää tai levittää alaikäiselle kuvaohjelmaa, jota ei ole hyväksytty alaikäiselle esitettäväksi tai levitettäväksi tai josta ei ole tehty ilmoitusta tarkastusviranomaiselle tai josta puuttuvat asiaan kuuluvat merkinnät. Näistä rikokemuksista rangaistuksena on sakko, jollei teko ole rangaistava rikoslain tai muun lain nojalla.

Kuvaohjelmien sisällön yleisistä rajoituksista säädetään rikoslaissa. Rikoslain 17 luvussa säädetään rangaistus väkivaltakuvauksen levittämisestä. Väkivaltakuvauksen levittämisestä on tuomittava se, joka pitää kaupan tai vuokrattavana tai muulla tavalla levittää elokuvia tai vastaavia kuvaohjelmia, joissa esitetään raakaa väkivaltaa. Näin kriminalisoinnin ensisijaisena tarkoituksena on vaikuttaa tällaisten elokuvien tai muiden kuvaohjelmien kaupalliseen levittämiseen. Näin ollen väkivaltakuvauksen rangaistavuus säilyy ehdotetun uudistuksen yhteydessä nykyisenä. Rangaistussäännöstä sovelletaan kaikkiin kuvaohjelmiin, myös tarkastamattomiin, eikä rikoslain vastaista kuvaohjelmaa saa esittää tai levittää aikuisillekaan. Tällaisesta rikoksesta voidaan tuomita sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Vastaavasti rikoslaissa säädetään rangaistus myös sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan tai tallenteen levittämisestä. Tältäkin osin säännökset eivät tule lievenemään uudistuksen yhteydessä. Rangaistus tällaisesta rikoksesta on sama kuin väkivaltakuvauksen levittämisen yhteydessä eli sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi, että aikuisille tarkoitettujen kuvaohjelmien esittäminen tai levittäminen lapsille tulee rangaistavaksi. Siten, jos joku esittää, myy tai vuokraa aikuiselle tarkoitettua kuvaohjelmaa alaikäiselle, voidaan uuden rangaistussäännöksen mukaan teosta tuomita sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Tämä muutos on tehty erityisesti lasten suojelemiseksi. Aikuisien elokuvien ja muiden kuva-

ohjelmien kohdalla siirrytään jälkikäteen tapahtuvaan valvontaan. Tällä tavalla valvotaan nykyisin myös painotuotteita.

Lainuudistuksella ei puututa televisiölähetyksiin, koska niistä säädetään erikseen televisio- ja radiotoiminnasta annetussa laissa. Ohjelmien esittäminen televisiossa ei edellytä ennakkotarkastusta. Sen sijaan televisiossa esitettävistä ohjelmista on ennen niiden alkua ja ohjelmatietojen yhteydessä ilmoitettava, mikäli ne sisältävät lasten kehitykselle haitalliseksi katsottua materiaalia.

Euroopassa ja muuallakin maailmassa lasten erityissuojelu on keskeinen peruste kuvaohjelmien esittämisen ja levittämisen rajoittamiselle. EU:ssa on tehty tutkimuksia sellaisista toimenpiteistä, joilla voidaan edistää lastensuojelua. Niissä kuitenkin keskitytään television tai tieto- tai televerkon kautta välitettäviin kuvaohjelmiin. Osiltaan näissä tutkimuksissa korostetaan myös alan itsesääntelyn merkitystä. Erityisesti tätä painotetaan tietokone- ja videopelien kohdalla. Itsesääntelyllä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että kuvaohjelmien tuottajat keskenään sopivat yhteisistä perusteista ja merkinnöistä, joilla ohjelmille asetetaan lasten suojelemiseksi ikärajoja.

Myös yhteiskunnan tulee huolehtia siitä, että kuluttajille annetaan opastusta siitä, mitä elokuvat ja videot sisältävät. Ehdotuksessa korostetaan lastensuojelullisia perusteita ja niiden pohjalta asetettavia ikärajoja. Tämä helpottaisi kuluttajia valintojen tekemisessä. Ikärajojen perusteella kuluttaja saa tiedon siitä, mitkä ohjelmat ovat lapsille ja nuorille soveltuvia ja mitkä eivät. Tässä, niin kuin monessa muussakin asiassa, myös lasten ja nuorten vanhemmillä on lopullinen vastuu siitä, mitä lapset ja nuoret tekevät. Yhteiskunnalla ei ole mitään keinoa ulottaa valvontaa ihmisten koteihin, eikä sellainen olisi suotavaakaan.

Arvoisa rouva puhemies! Toivon, että lakiesitys käsiteltäisiin niin, että uusi lainsäädäntö voitaisiin saada voimaan vuoden 2001 alusta.

² **Ismo Seivästö /skl:** Arvoisa puhemies! On hyvin tärkeää, että yhteiskunnalla on käytettävissä sellaiset keinot, että voimme suodattaa pois kuvaohjelmista sellaisia aineksia, jotka haittaavat lasten ja nuorten kehittymistä tasapainoisiksi aikuisiksi. Tässä yhteydessä toivottavasti selvitetäänkin, mitä kaikkea on syytä näyttää ja mikä on

sellaista rakentavaa ainesta, joka on ihmisen kasvuille hyväksi.

Valitettavasti monet ohjelmat, jopa lapsille suunnatut kuvanauhoitteet, sisältävät paljonkin väkivaltaa, sellaista väkivaltaa, joka ei loppujen lopuksi oikein väkivallan kohteessa tunnu mitään, vaan pölyt puhdistetaan pois ja taas jatketaan matkaa, vaikka mitä olisi tapahtunut. Toivottavasti tämä lainsäädäntö antaa myös keinot suojella ja valvoa tätä tilannetta, sillä viimeaikaiset uutiset lasten häiriökäyttäytymisestä, jonka taustalla on tietenkin paljon työttömyyttä, syrjäytymistä ja monta muuta yhteiskunnallista ongelmaa, ovat olleet hyvin hälyttäviä. Väkiältä on tullut osaksi jo lasten ja nuortenkin elämää. Ei tässä nyt voi muuta toivoa kuin että tosiaan nyt hallituksen esitys pitää sisällään sellaiset keinot, että tästä ongelmasta päästään pikku hiljaa eroon.

³ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Aika usein kuullaan uutisoinnissa hyvin surullista teoista ja tapahtumista, mitä nuoret ja lapset ovat tehneet, jopa hiljattain on tainnut muutama kuolemantapauskin sattua, joissa syitä etsitään, mistä johtuvat tällaiset seikat, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Monet tutkijat ovat väittäneet, jotta nämä käyttäytymistavat ovat opittuja, ja mistä muualta kuin televisiosta ja videoista? Sanotaanhan, jotta illan kuluessa tehdään monta sataa tappoa tai murhaa niissä lähetyksissä, jotka näytetään jo hyvin alkuillastakin. Siinä mielessä voi kysyä, millä tavalla tämä meidän nykyinen järjestelmämme on pystynyt suojaamaan lapsia, nuoria, vai määräävätkö jotkut isommat voimat, vaikka nämä markkinavoimat, näitä asioita ja yhteiskunta on tavallaan voimaton sen edessä, miten tätä tietoa tulvii ja millaisia esimerkkejä, millaisia malleja nuoret ja lapset saavat omissa olohuoneissamme.

Kun luin hallituksen esitystä, niin jollakin tavalla koin tämän tilanteen vähän kaksijakoisena sillä tavalla, että tässä on joitakin hyviä asioita mutta joitakin huonojakin asioita. Tässähän muuttuu tämä systeemi, niin kuin ministeri Lindén kuvasi, vähän jälkijättöiseksi. Nykyisin on tarkastus tapahtunut ennakkoon. On pystytty seulomaan pois jo joitakin semmoisia kuvälähteitä tai ohjelmia, jotka ovat olleet törkeitä. Ovatpa ne olleet pornoa tai väkivaltaa tai mitä hyvänsä, tarkastus on luonnostaan karsinut nämä pois. Mutta nythän tämä oleellinen seikka on, että ennakkotarkastus rajoitettaisiin koskemaan vain

niiden kuvaohjelmien julkista esittämistä ja levittämistä, jotka kohdentuvat alaikäisille.

Minusta tämä lause on hyvin huolestuttava siinä mielessä, jotta minä en usko siihen, jotta kukaan pystyy sitä vahtimaan, että ne eivät kulkeutuisi niin sanottuihin väärin käsiin, eli jos jonkun ihmisen olohuoneessa television vieressä tai kaapissa on videoita, niitä ei vahdi kukaan. Laitetaanko tässä sitten vanhemmat syytteeseen jälkikäteen, kun tässähan tulee sitten sanktioita, jos on väärin käsiin antanut tai välittänyt alaikäisille tällaisia?

Minä koen tämän asian taaksepäinmenona. Minusta tämä ennakkotarkastushomma olisi pitänyt yhä edelleen säilyttää. Siitä huolimatta näitä sanktioita, joita tässä on esitetty, pitää ottaa käyttöön siinä mielessä, että jollakin tavalla meidän pitäisi näiden elokuvien ja videoiden levittämistä saada hillittyä. Jos vahinko ennättää tapahtua, se on sitten aika myöhäistä. Jos se leviää jonnekin, ei meillä ole valvovaa instanssia. Jos tuodaan maahan jotain ja se levitetään, se on mahdotonta vetää enää sieltä pois. Siitä voi joku saada sakot ja sillä sipuli, mutta kuvat pyörivät yhä edelleen.

Tätä ei voi perustella sillä, että tässä on kysymys sananvapaudesta tai jostakin muusta oikeudesta, että lapsilla olisi sananvapaus saada jotain semmoista, koska se jälkikäteen vasta rangaistaan. Minusta tämä esitys tuntuu sillä tavalla ristiriitaiselta. Toivoisikin sitä, että kun valiokunta tätä käsittelee, nämä kaikki seikat otettaisiin huomioon ja mahdollisesti, jos mitkään direktiivit eivätkä pykälät ehdottomasti määrää, jotta meidän pitää tähän siirtyä, yhä edelleen tämä ennakkotarkastusjärjestelmä pidettäisiin yllä ja oltaisiin sillä tavalla fiksumpia, ettei meidän tarvitse Keski-Euroopasta tai muualta ottaa kaikkia hömpötyksiä, jotka koetaan vääräksi.

Olkoon tämä nyt evästyksenä valiokunnalle — vähänhän täällä on valiokunnan jäseniä mutta on kuitenkin. Toivoisi, että tässä ministerikin voisi todeta — valiokuntahan ilmeisesti kuulee ministeriä toivon mukaan — että näissä epäkohdissa, jotka totesin, voisi jopa pakittaa. Ei kai tämä hallitukselle niin iso arvovaltakysymys ole. Näen, että ennakkotarkastus olisi erittäin hyvä siinä välissä kuitenkin.

⁴ **Kulttuuriministeri Suvi Lindén:** Arvoisa puhemies! Haluaisin ihan tähän heti kommentoida ed. Lahtelan puhetta. Tämä hallituksen esitys

ei johdu mistään direktiivistä, vaan Suomen perustuslaista ja perusoikeusuudistuksesta, jossa määritellään oikeus sananvapauteen. Myös hallitusmuodon 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus sananvapauteen. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä tai muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Nyt kun perusoikeusuudistus astuu voimaan maaliskuun alussa, sananvapauteen kirjoitetaan rajoituslauseke, jossa määritellään, että lastensuojelullisista syistä sananvapauteen voidaan puuttua, niin kuin laissa tullaan puuttumaankin. Mutta lähtökohta on se, että kun eduskunta ja tässä talossa työskentelevät kansanedustajat ovat meille perusoikeudet hyväksyneet, niin niistä pidetään kiinni.

Ed. E. Lahtela oli kovin huolissaan siitä, pannaanko nyt sitten vanhemmat vankilaan, kun kotona katsotaan kiellettyjä videoita. Kyllä kai lähtökohta on kaikessa lainsäädännössä, lastensuojelussa ja lapsista huolehtimisissa se, että viime kädessä vastuu on vanhemmilla kotona. Jos kotona löytyy videoita, jotka on kielletty alle 18-vuotiailta, niin pitää vain katsoa peiliin. Olen sitä mieltä, että siinä mielessä nämä rangaistussäännökset, jotka osittain rikoslaissa ja osittain kuvaohjelmalaissa tullaan määrittelemään, koskevat myös vanhempia. Eli jos vanhemmat tuovat kotiin sellaisia videoita, jotka on kielletty levitettäväksi alle 18-vuotiaille, niin heitä ilman muuta koskevat samat säännökset kuin muitakin.

Täytyy muistaa se, että kaikilta kuvaohjelmilta, jotka suunnataan alaikäisille julkisesti esitettäväksi tai levitettäväksi, edellytetään tarkastamista, jonka tekee Valtion elokuvatarkastamo. Niitä kuvaohjelmia, jotka on kielletty alaikäisiltä, ei tarvitse ennakolta tarkastaa, mutta niistäkin täytyy tehdä ilmoitus rekisteriin. Jos on syytä epäillä, että nämä elokuvat pitävät sisällään jotakin sellaista, josta on rikoslaissa säädetty, niin silloin rangaistukset määrätään rikoslain pohjalta. Rikoslaissa on siitä hyvinkin kova rangaistus-säännöstö. Jos esitetään tai levitetään sellaista kuvamateriaalia, joka on rikoslain perusteella laissa kielletty, niin rangaistuksena on sakko tai jopa kaksi vuotta vankeutta.

Haluaisin vielä muistuttaa, että tällä hetkellä ja tässä laissa ei tulla millään tavalla ottamaan kantaa televisioon. Televisio- ja radiotoimintalain mukaan televisiossa esitettäviä kuvaohjelmia ei tarvitse ennakkotarkastaa. Tietysti jokainen televisioyhtiö kantaa vastuun siitä, mitä esit-

tää televisiokanavillaan. Siitä on sitten omat säädökset, millä tavalla ja mihin aikaan voidaan esittää tällaista materiaalia, joka on kielletty lapsilta.

Esitys, josta nyt lähetekeskustelua käydään ja sivistysvaliokuntaan lähetetään, pohjautuu omiin sananvapaussäännöksiimme ja siihen, että halutaan lapsia suojella sellaiselta aineistolta, jonka arvellaan aiheuttavan lapsen kehitykselle haitallisia ilmiöitä. Toisaalta tämä laki yhdenmukaistaa tällä hetkellä useammassa eri lainsäädännössä olevat säännökset kuvaohjelmien tarkastamisesta ja siinä mielessä selkeyttää käytäntöä. Mielestäni tämä on sellainen esitys, jota on pitkään harkittu ja tehty siltä pohjalta, että kunnioitetaan perusoikeuksia, mutta huolehditaan myös lastensuojeluun liittyvistä näkökohdista.

⁵ **Leea Hiltunen /skl:** Rouva puhemies! Lasten ja nuorten häiriökäyttäytyminen on todella askarruttanut viime aikoina kovastikin meitä kaikkia kansalaisia, niin isiä, äitejä kuin kansanedustajia. Tämä esitys, kun nyt kuulin arvoisan ministerin esittelevän sen, aukesi aivan eri tavalla kuin hätäisesti sitä luettuani. Senhän saimme vasta tänään pöydällemme. Kiitos esittelystä. Toivon vain sitä, että tätä todella käsitellään hyvin laajasti ja monialaisesti sillä tavalla, että voidaan päästä lain henkeen ja tarkoitukseen, ja tarvittaessa löydetään jotakin suunnan tarkistusta.

Itse ajattelen niin, että mahdollisimman laaja, kattava ennakkotarkastus olisi tarpeellinen. Ajattelen myös, että nämä ikäraajat ovat hyvin vaatimaton keino tarttua esimerkiksi väkivaltaviihteen ongelmaan ja siihen, miten sitä kautta voitaisiin lasten ja nuorten elämäntapoihin ja käyttäytymiseen vaikuttaa. Vanhemmat ovat todella huolissaan siitä, mikä tällaisten ohjelmien vaikutus on, mitä pelien pelaaminen ja kuvien katseleminen merkitsee. Vaikka emme sallisi itse väkivalta- ja kauhupelejä, niin niitä todella pelataan kodeissa ja monissa tiloissa, niin kuin ed. Esa Lahtela toi esille.

Erityisesti kysyn, miten me voimme markkinoita säädellä. Tässä on nyt käsitelty tarkastusta ja myös lainsäädäntöä, miten voidaan rangaista jne. Mutta miten voidaan markkinoita säädellä niin, että saamme sellaista toimintaa, joka todella suojelee meidän lapsiamme ja ohjaa terveisiin elämäntapoihin ja antaa oikeita kuvia? Kyllä esimerkiksi taistelupelien roolihaamoista on tullut todella entistä enemmän aidon ihmisen näköisiä,

ja aitouden lisäämiseksi peleihin on lisätty videoita pätkiä. Ajatellaan niin, että sellaiset kuvaohjelmat, joiden kulkuun lapsi itse voi vaikuttaa, olisivat ikään kuin vähemmän haitallisia käyttäjensä kehitykselle kuin elokuvien ja videoiden katsominen. Mutta mielestäni se on päinvastoin. Ihan se virtuaali tappaminen on sinänsä aika vakavaa. Lapsi pääsee jo kokeilemaan, mitä on koskettaa toista ihmistä, aiheuttaa pahaa toiselle.

⁶ **Margareta Pietikäinen /r:** Fru talman! Jag upplever att det är positivt att våra tudelade bestämmelser om förhandsgranskning av filmer och annat bildmaterial nu sammanförs i ett paket som utgör grunden för den nya lagstiftningen. Men det finns, som jag ser det, trots allt ett par problem i förslaget som jag hoppas att utskottet skall höra sakkunniga om, och det första problemet som jag vill nämna är detsamma som riksdagsledamot Leea Hiltunen också tog upp.

Ongelma liittyy mielestäni vuorovaikutteisiin kuvaohjelmiin, kuten esimerkiksi video- ja tietokonepeleihin. Tämän tyyppinen nuorten parissa hyvin suosittu aineisto vapautettaisiin ehdotuksen mukaan ennakkotarkastusvelvollisuudesta. Ehdotuksessa todetaan tällaisten kuvaohjelmien olevan yleensä sopivia kaiken ikäisille eikä niiden ennakkotarkastus ole välttämätöntä lasten suojelemisen kannalta. Ehdotuksen mukaan tällaisen aineiston tarkastaminen lisäisi myös tarpeettomasti tarkastusviranomaisten työmäärää.

Haluaisin kuitenkin tämän asian tarkemmin selvitettäväksi. Onko todella niin, että vuorovaikutteiset video- ja tietokonepelit eivät sisällä vahingollisia väkivaltakuvauksia, jotka voivat vaikuttaa herkässä iässä oleviin lapsiin? Minun mielestäni näin joskus on. Eikö juuri vuorovaikutteisuus vaikuta lapsen käyttäytymiseen enemmän kuin pelkästään elokuva? Pelissähan lapsi on toimija, joka voi osallistua esimerkiksi sotaan jne.

Ennakkotarkastamattomien, epäsiiveillistä aineistoa sisältävien ohjelmien ja kuvien näyttäminen ja levittäminen on rangaistavaa. Suuri ongelma mielestäni, haluan sen nostaa myös tässä yhteydessä esille, on sen sijaan Internet ja Internetin kautta levitettävä aineisto, sekä todellinen aineisto että teknisesti kehitetty, joka tulisi pysäyttää.

Fru talman! Ett stort problem som jag också vill lyfta fram i det här sammanhanget är Internet

och det material som sprids via nätet. Jag avser här främst barnpornografi. Problemet är ju att det är så gott som omöjligt att få fram spridaren, men det finns åtgärder som åtminstone kan försvåra spridningen. I Europaparlamentet håller man som bäst på att bereda ett yttrande till rådets beslut om att bekämpa barnpornografi på Internet och avsikten är att förpliktiga medlemsstaterna att vidta åtgärder för att bekämpa barnpornografin på nätet.

De åtgärder som nämns i det här förslaget, som av allt att döma kommer att komma upp till behandling nästa eller därpåföljande vecka, är att uppmuntra användare av Internet att informera myndigheterna om misstänkt spridning av barnpornografiskt material på nätet, underlätta samarbetet mellan myndigheterna, ålägga leverantörerna av Internettjänster att vidta åtgärder för att stoppa spridningen av osedligt material samt uppmuntra framställningen av filter och andra tekniska hjälpmedel för att hindra och avslöja spridningen av den här typen av material.

Det föreslås att för att vi skall få till stånd en överenskommelse mellan medlemsstaterna om bekämpning av barnpornografi på Internet bör framställning och spridning av sådant material vara brottsligt i varje medlemsstat. Jag anser att utskottet också borde ta upp det här problemet i anslutning till behandlingen av lagpropositionen även om det bara indirekt anknyter till själva propositionen.

7 Päivi Räsänen /skl: Arvoisa rouva puhemies! Kuvaohjelmien tarkastamisen rajaaminen alle 18-vuotiaisiin kuulostaa sinänsä hyvää tarkoittavalta sananvapauden ja lastensuojelun näkökulman huomioivalta linjaukselta. Käytännössä esitys tarkoittaa kuitenkin ymmärtääkseni sitä, että väkivaltaa ja pornografiaa tulee olemaan yhä enemmän lasten ja alaikäisten ulottuvilla, koska aikuisten elokuviin ei enää kohdistu ennakkotarkastusta. Julkisessa sanassa on otettu esimerkiksi Moottorisahamurhaajan tyypiset elokuvat, joita ei ainakaan ennakolta tarkasteta, tuleeko niitä levitykseen ja myyntiin.

Engelmana on se, että aikuisille tarkoitettut video-ohjelmat joutuvat joka tapauksessa herkästi lasten ja nuorten käsiin. Lapset ja nuoret viettävät aika paljon aikaa yksin ilman valvontaa kodeissaan koulun jälkeen, ennen kuin vanhemmat tulevat kotiin. Ainakin omasta naapurustostani tästä kyllä löytyy valitettavasti esimerkkejä.

K18-merkintä raa'assa väkivaltavideoissa saattaa jopa lisätä ohjelman kiinnostavuutta.

Mielestäni olisi perusteltua, että videokasettien kohdalla ennakkotarkastus kohdistuisi nykyisellä tavalla kaikkiiin kuvaohjelmiin, koska ne joka tapauksessa joutuvat helpommin lasten käsiin ja on vaikeammin valvottavissa, ketkä niitä viime kädessä katsovat. Sen sijaan elokuvateattereissa ikävalvonta on helpompi toteuttaa, jolloin näiden ohjelmien valvonnasta ei tarvitse yhtä suurta huolta kantaa.

Toivon todella, että valiokunta paneutuu lakiesitykseen huolella, ettei nyt jouduta ojusta allikkoon. Väkivaltaisilla ohjelmilla on useiden tutkijoiden mukaan selvä yhteys etenkin lasten mutta valitettavasti myös aikuisten väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Mielestäni ministeri Lindénin mainitsemat lastensuojelulliset syyt, joilla voidaan perusoikeuksien sananvapauden periaatteesta poiketa, voitaisiin tulkita niin, että kuvaohjelmien tarkastamista jatkettaisiin entiseen tapaan.

8 Irja Tulonen /kok: Arvoisa puhemies! Laki tulee tarpeeseen. Lakia on odotettu kauan, ja tämä on selkeä. Varmasti se, että rikoslain alaiseksi tulee määrättyjä toimintoja, on erittäin hyvä asia, koska me tiedämme tästä yhteiskunnasta, että suomalaiset pelkäävät rangaistusta, ja se on ohjenuora tässäkin tapauksessa.

Ministeri mainitsi, että Euroopassa on tehty tutkimuksia siitä, miten raaka väkivaltaviihde vaikuttaa lapsiin ja alle 18- tai alle 15-vuotiaisiin. Niitä on tehty tietääkseni myös Suomessa. Kun uutta koululainsäädäntöä valmisteltiin, tutkijaprofessori Lea Pulkkinen toi todella voimakkaasti julki huolensa siitä, mitä peruskoululaiset tekevät iltapäivisin — he katselevat aika paljon videoita — ja mikä on vanhempien osuus siinä tilanteessa. Mielestäni laki todella edistää lastensuojelua ja sen kaltaiseksi se on tarkoitettu.

Ainoa, mitä itekin ajattelin, on ennakkotarkastus. Millä tavalla siihen sitten sivistysvaliokunta tulee ottamaan kantaa? Ministerin esityksessä se tuli hyvin selkeästi. On selvää, että lakiin ei voi kirjata sellaista, mitä ei voi valvoa.

Ainoa asia, joka tässä hieman pelottaa, on juuri kotien vastuu. Vaikka rikoslain mukaan vanhemmatkin ovat vastuussa, jos kotona on sellaisia videoita, joita lapset pääsevät katsomaan, niin kuinka moni perheen vanhempi lapsi julkituo huolensa vanhemmilleen? Tarvitaan mielestäni aika paljon myöskin tiedottamista sitten, kun laki

astuu voimaan ja kun sivistysvaliokunta sekä perustuslakivaliokunta ovat siitä lausuntonsa antaneet. Ministerille terveisiä, että varmasti on erittäin hyvä asia, että sitten tiedotetaan, jotta vanhemmat kokevat, että he ovat todella vastuussa silloin, jos tällaista kotien sisällä tapahtuu.

⁹ **Kulttuuriministeri Suvi Lindén:** Arvoisa puhemies! Joitakin kommentteja.

Ensinnäkin ed. M. Pietikäiselle haluaisin todeta, että nykyisenkin videotarkastuslain 6 §:n 2 momentin mukaan tarkastuksesta on vapautettu video- tai muut ohjelmapelit. Tällä hetkellä niitä ei tarkasteta, ja ne esitetään edelleenkin säilytettäväksi tarkastuksen ulkopuolella. Tämä on yleinen käytäntö kaikkialla Euroopassa, niin kuin ed. Pietikäinen totesi. Euroopan tasolla on käyty keskusteluja eri keinoista, millä tavalla voidaan Internetissä liikkuvaa aineistoa säännellä, mutta esimerkiksi kulttuuriministerit tulivat siihen yhteispäätelmään, että on kovin vaikeaa sellaista lainsäädäntöä tehdä. Lähtökohta on itsesääntely silloin, kun puhutaan verkossa olevasta aineistosta.

Ed. Räsäsellä oli Moottorisahamurhaaja-esimerkki. Jos tämä on sellainen kuvaohjelma, jossa on K18-merkintä, sen levittäminen ja esittäminen alaikäiselle on joka tapauksessa kielletty. Voi sanoa, että videoliikkeet kantavat oman vastuunsa levittämisestä ja myymisestä. Joka tapauksessa, tarkastettaisiinpa tuollainen elokuva tai ei, molemmissa tapauksissa se on kielletty. Tarkastuksessa siihen se K18 tulisi. Jos sitä ei tarkasteta, siinä on automaattisesti K18. Siitä on sitten omat rangaistussäännöksensä tässä laissa, jos tällaista kuvaohjelmaa levittää tai esittää alaikäiselle, jossa on K18 joko Elokuvatarkastamon päätöksellä taikka automaattisesti, jos kuvaohjelmaa ei tarkasteta, sakkorangaistusta enintään kuusi kuukautta vankeutta riippuen kuvaohjelman sisällöstä.

Lastensuojelullisista syistä juuri ne ohjelmat, joita halutaan lapsille levitettäväksi, tullaan tarkastamaan ja niihin tullaan eri ikäraajat esittämään. Pääsääntöisesti todennäköisesti suurin osa kuvaohjelmista edelleenkin tullaan ennakkotarkastamaan, koska kuitenkin halutaan sellaisia ohjelmia näyttää, joita voivat alaikäisetkin katsoa. Vaikka osa kuvaohjelmista poistuu ennakkotarkastuksen piiristä, se ei tule olemaan mikään valtaisa määrä, koska suurin osa elokuvien tuottajista haluaa suunnata ne alaikäisillekin ja

vain pieni osa haluaa automaattisesti K18-merkinnän, jolloin tällaisten kuvaohjelmien esittämistä lapsille koskevat rangaistussäännökset ovat voimassa.

Se, että kuvaohjelmat, joita televisiossa esitetään, eivät pidä sisällään ennakkotarkastusta kuin televisioyhtiöiden taholta, on varmasti, voisoin sanoa, ehkä suurempikin ongelma, jos ajatellaan sitä, että vanhemmilla on ihan samanlainen vastuu, kun annetaan lasten katsoa televisiota, kuin jos lapsilla on käytössä videoita, ovatpa nämä videot sitten sellaisia, jotka on tarkastettu ja kohdistettu oikean ikäisille, tai sellaisia, joissa tarkastuksen jälkeen on merkintä K18, tai tarkastamattomia ja sitä kautta tulee K18-merkintä.

Uskon ja toivon, että sivistysvaliokunta perehtyy hyvin huolellisesti lakipakettiin ja huolehtii siitä, että pidämme kiinni niistä perusoikeuksista, jotka on säädetty, mutta että lastensuojelullisista näkökulmista huolehditaan myös siitä, että sellaista kuva-aineistoa ei ainakaan ilman rangaistusta voi levittää tai esittää, joka on kielletty. Tämäkin laki lähtee siitä, että se viimekäden vastuu on kotona tai siellä, missä näitä kuvaohjelmia katsotaan. Täysin mahdotonta on ajatella, että pystyisimme tänä päivänä valvomaan nykyisen lainsäädännön kuin tulevankaan puitteissa sitä, että tällaisia K18-filmejä ei olisi liikenteessä. Tällä hetkelläkin Elokuvatarkastamossa on suuri joukko kuvamateriaalia, joka on erilaisissa tilanteissa otettu viranomaisten haltuun ja odottaa viranomaisten tarkastusta siltä pohjalta, koskeeko rikoslainsäädäntö näitä kuvia.

¹⁰ **Erkki Kanerva /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Lindénin ansiokas esittely piti sisällään lausuman, että lakiesitys ei koske televisio-ohjelmia. Sen vuoksi jo kerran peruutin pyytämäni puheenvuoron, mutta käytän sen kuitenkin.

Olen usein pohdiskellut TV 2:n lähettämän Poliisi-tv:n ja vastaavan markkanavalla kilpaillevan tv-ohjelman funktiota, etiikkaa ja moraalila. Kuka niitä tarvitsee? Ne kylvät tarpeetonta pelkoa ja luovat jopa tähän saliin heijastuvaa väärää, tilastoista poikkeavaa käsitystä suomalaisesta rikollisuudesta.

70-luvulla ei olisi tullut kuuloonkaan, että virkamies antaa julkisen sanan käyttöön niin yksityiskohtaisia rikoksentekeä ohjeita kuin näissä kaikkinne demonstraatioineen — varsinkin TV

2:n lähettämässä ohjelmassa — esitetään. Mutta kulttuuri on ilmeisesti muuttunut.

Käytän puheenvuoron en niinkään valiokuntaa vaan sitä varten, että jotkut Yleisradion hallinnosta ja ohjelmasta vastaavat mahdollisesti lukevat tämän lähetekeskustelun.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

¹¹ **Päivi Räsänen /skl:** Rouva puhemies! Ministeri Lindén vetosi esittelypuheenvuorossaan rikoslakiin, jossa säädetään rangaistus väkivaltakuvauksen levittämistä, ja pykälässä puhutaan erityisesti raa'asta väkivallasta. Tämä pykälä siis säilyi ennallaan. Tämä rikoslain kohta on valitettavasti kuitenkin käytännössä ollut lähes kuollut kirjain, jos ajattelemme sitä väkivallan määrää ja raakuutta, jota jo nyt televisiossa tai muilla tavoin levitetään.

Kysyisin ministeri Lindéniltä: Mihin rikoslain tulkinnassa raja vedetään, koska tästä tulee jatkossa käytännössä määrittävä tekijä väkivallan suuntaan? Mikä on niin raakaa väkivaltaa, että sen levittäminen olisi rangaistavaa?

Palaan vielä esimerkkiin Moottorisahamurhaaja-elokuvasta, joka on aika tyypillinen ja joka on keskusteluissa vuosien varrella otettu esiin. Sehän on tähän asti pysähtynyt rajalle juuri ennakkotarkastukseen, eli se ei ole päässyt lainkaan levitykseen Suomessa edes aikuisille. Mutta nyt se saisi videokasettina kylkeensä vain K18-merkinnän ja käytännössä joutuisi aivan varmasti myös lasten käsiin.

¹² **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Oikeastaan jatkaisin siitä, mitä ed. Räsänen totesi. Kuten aikaisemmassa puheenvuorossani sanoin, esitys johtaa voimaan tullessaan siihen, jotta jos joku jää jostakin kiinni, sitten vasta tapahtuu sanktiointi, rangaistus. Juuri ed. Räsänen mainitsemassa esimerkissä käsitykseni mukaan etukäteistarkastus on ollut seula, siivilä, jotta karkeimmat tapaukset ovat siihen jääneet kiinni. Ne, jotka ovat sen läpäisseet, on voitu levittää. Voihan tietysti jotain pimeää kautta tulla, totta kai, sellaisia elokuvia, jotka eivät ole tarkastusta

läpäisseet, mutta sitä me emme koskaan voi estää.

Ministeri Lindén totesi, että tämä on perusoikeus. Jotenkin tuntuu, että perusoikeusuudistusta tehtäessä en ymmärtänyt, että tämä tarkoittaa asiaa myös näin päin, verrattaessa tätä lastensuojelunäkökulmaan. Kun tiedetään todellisuus, mitä tapahtuu kodeissa, mitä tapahtuu kylillä, niin toivoisin, että voisimme jopa saada tiukennettua etukäteisvalvontaa eikä niin kuin nyt on, koska muutoin kukaan ei hallitse tilannetta. Muutama tapaus voi joutua kiinni ja saada rangaistuksen, mutta suurin osa kuitenkin liikkuu vapaasti, kovaakin kamaa, joka ei välttämättä hyvin nättiä esimerkkiä anna.

Kun ministeri on paikalla, voisin toivoa myös, että vaikka tämä ei koske television ohjelmapolitiikkaa, jossa on omat säännöksensä, niin kuitenkin toivoisin, että vedettäisiin vähän tiukempia sääntöjä, ettei niin kovaa väkivaltaviihdettä olisi televisiossa ollenkaan.

¹³ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! 18 vuoden raja on tietysti erittäin häilyvä. Kun perheeseen, uusperheeseen tai mihin tahansa tulee videoita, joita ei siis ole ennakkotarkastettu, jotka ovat aikuisille ajateltuja, niin on aivan selvää, kuten täällä on sanottu, että tuskin niitä ikärajan mukaan perheessä loppujen lopuksi esitetään. Kielletyn hedelmän asia on kaikille tuttu, ei ainoastaan Aatamille ja Eevalle, vaan myös myöhemmin tulleille.

Samalla voidaan kysyä myös, mikä tekee 18 vuotta vanhemman ihmisen kypsäksi tai asian hallitsevaksi. Mikä on se psykye, joka on niin vahva, että se pystyy katsomaan mitä tahansa väkivaltaa, raakaa väkivaltaa, seksuaalista väkivaltaa, erilaisia, voisi sanoa, varsin kieroutuneita menetelmiä, miten ihmiset kohtelevat toisiaan? Kyllähän se vaikuttaa vanhempaankin ihmiseen. Mikä on se perusoikeus, että ihmisen pitää saada alistaa itsensä tai toinen moraalisesti ja psyykkisestikin vammauttavalle viestinnälle?

Yhdysvalloissa, jossa ongelmat kai ovat suurimmillaan, on myös tutkittu asioita paljon ja laskettu, paljonko murhia ja raiskauksia 16-vuotias on nähnyt elämänsä aikana. Määrät ovat tuhansissa, ja tulokset tunnetaan. On mielestäni varsin vanhanaikaista jättää nämä asiat kriittisen tarkastelun ulkopuolelle. Siinä mielessä en näe tätä estystä hyvänä.

¹⁴ **Kulttuuriministeri Suvi Lindén:** Arvoisa puhemies! Haluan vielä kerran korostaa sitä, että ei ole kauankaan siitä, kun tässä salissa hyväksyttiin perusoikeusuudistus. Hallitusmuoto on jo paljon vanhempi, ja siinä periaatteessa sananvapauden osalta todetaan, että ennakolta ei voi tarkastaa. On perusoikeus, että saa ilmaista, vastaanottaa tietoja, mielipiteitä, kuvaohjelmaa sitä kenenkään ennakolta tarkastamatta. Eli tämä ennakolta tarkastaminen tarkoittaa ennakkosensuuria. Tämä on asia, jonka tämä eduskunta tai tässä talossa edelliset eduskunnat ovat vahvistaneet. Tämä lakiehdotus lähtee siitä, että kun perusoikeusuudistus astuu voimaan maaliskuun alusta, sen yhteydessä suodaan mahdollisuus rajoittaa sananvapautta lastensuojelullisista syistä.

Ed. Tiusanen kyseli, osaavatko aikuiset itse päättää omista asioistaan ja siitä, saako kuvaohjelmia katsoa vai ei. Laissa on selvästi sanottu, että lastensuojelullisista syistä lapsia voidaan suojella, mutta täysi-ikäisiä Suomen kansalaisia ei. Lähtökohta on se, että täysi-ikäinen Suomen kansalainen saa päättää itse siitä, mitä katsoo, milloin katsoo ja kenenkä kanssa.

Ed. Räsänen kysyi rangaistussäännöksiä rikoslain osalta. Lähtökohta on se, että elokuvatarkastamossa on tarkastusviranomainen, tarkastaja, joka on perehtynyt lasten viestitystä koskeviin kysymyksiin ja kuvalliseen viestintään, ja hänen tehtävänsä on arvioida elokuvia tarkastettaessa, minkä ikäisille mikäänokuva on soveltuva. Sitten, kun mennään sellaisiin elokuviin, jotka sisältävät raakaa väkivaltaa tai sellaista seksuaalisuutta, johon rikoslaisa viitataan, niin kysymys on silloin oikeusviranomaisten harkinnasta, siitä, minkälaiset rangaistussäännökset tällaisten kuvaohjelmien sisällön pohjalta säädetään. Mutta lähtökohta on se, että elokuvatarkastamossa arvioidaan elokuvan sisällön perusteella, minkä ikäisille lapsille sitä voidaan näyttää, ja jos lopputulema on, että se on K18, niin silloin lähtökohta on se, että se on aikuisille esitettävä filmi. Mutta jos on sellaista kuvamateriaalia, joka sisältää rikoslaisa mainittavaa raakaa väkivaltaa tai seksuaalisuutta, silloin se kielletään kaikilta eli myös aikuisilta. Tämä on tietysti lähtökohta kaikessa suomalaisessa rikoslainsäädännössä, että arvioinnin siitä, minkälainen on tässä tapauksessa kuvaohjelman sisältö ja siitä säädetty rangaistus, tekevät viime kädessä oikeusviranomaiset.

Kyllä tässä tietysti korostuu se vastuu, joka meillä kaikilla on niin vanhempina kuin lähimmäisinä siitä, minkälaisia kuvaohjelmia on saatavilla sellaisissa perheissä, joissa on lapsia. Täysin mahdollonta on sellaista lainsäädäntöä säätää, jolla pystyttäisiin etukäteen valvomaan, että tällaista materiaalia ei missään tapauksessa olisi missään saatavilla. Se on varmasti enemmän etiikka- ja moraalikeskustelua ja keskustelua lasten vanhempien kanssa ja keskustelua yleensä mediakasvatuksesta ja monesta muusta asiasta, millä tavalla pyrimme toimimaan siten, että tällaista aineistoa ei ole lapsilla saatavissa.

Täällä kiinnitettiin huomiota myös TV 2:n Poliisi-tv:n ohjelmasisältöön. Televisiopuolella, niin kuin totesin, ei varsinaista ennakkotarkastusta ole, ja lähtökohta on se, että televisioyhtiöt arvioivat ohjelmien sisällön. Televisio- ja radio-toimintalain yhteydessä uudistettiin tätä prosessia siten, että vain myöhään iltaisin yhdeksän jälkeen esitetään sellaista kuvamateriaalia, joka olisi kiellettyä alaikäisiltä, ja etukäteen tulee ilmoittaa se, minkä ikäisiltä ohjelmat on kielletty, mutta varsinaista ennakkotarkastusta ei television puolella ole.

¹⁵ **Kari Rajamäki /sd:** Arvoisa puhemies! On todella vakavasta asiasta kysymys. Kun aikoinaan laki- ja talousvaliokunnassa videolakiä säädimme, ja yksi syyllinen olin, joka K18-kovennuksia sinne oli laittamassa, niin täytyy sanoa, että silloin käsittely perustui erittäin laajaan asiantuntijoiden ja lastenpsykiatrian asiantuntijoiden kuulemiseen ja myös tapahtuneiden nuorten väkivallantekojen seurantaan. Monessa tapauksessa esimerkiksi väkivaltavideot löytyivät 11–12-vuotiaiden väkivaltaisen käyttäytymisen taustalta. Silloin nimenomaan epäilimme sitä, että poliisin ja tuomioistuinten lain valvonnan ja lain noudattamisen seuranta muodostuu ongelmaksi, ja niin siinä kävikin.

Tältä osin olisin erityisesti kysynyt ja tiedustellut ministeriltä, onko oikeusministeriön kanssa ylipäänsä oltu yhteistyössä siinä, että tältä osin myös seuranta ja poliisiviranomaisten toteuttama lain valvonta tehostuisi, koska tämä on ollut aika löperöä tässä maassa. Videolaki oli erittäin hyvä laki. Se olisi monella tavalla positiivisesti vaikuttanut lastensuojeluun ja myös raastavan, ahdistusta herättävän väkivaltaisen viihteen leviämistä rajoittaen. Nyt tältä osin on mukamas sananvapauden ja sensuurin vastaisuuden nimis-

sä lähdetty erittäin vakavaan leikkiin näissä asioissa, ja tässä on myös kansainvälistä keskustelua jo käyty aiheellisesti.

Olisin kysynyt myös, onko ministerin valmistelussa erityisen hyvin näkynyt tämän alan lastenpsykiatrian ja tutkimuksen anti, jota on ollut kyllä käytettävissä, jos sitä on vain haluttu.

¹⁶ **Ismo Seivästä /skl:** Arvoisa puhemies! Nyt näyttää hieman siltä, että sananvapauden varjolla tai perusoikeuksien varjolla annetaan seksi- ja väkivaltabisnekselle aika laajat toimintamahdollisuudet maassamme. Jotkin muut seikat kuin ne, joihin esimerkiksi ed. Rajamäki äsken viittasi, sanelevat ratkaisuja.

Jos nyt olen ymmärtänyt oikein, tämä jälkikäteen valvonta, jälkikäteen kontrolli, merkitsee oikeastaan käytännössä samaa kuin jos autojen kohdalla, kulkuneuvojen kohdalla, luovuttaisiin pakollisista katsastuksista ja siirryttäisiin järjestelmään, että vasta sitten, kun onnettomuus on tapahtunut, suoritetaan katsastus.

¹⁷ **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa puhemies! Täällä ovat todella hyvin tulleet esille ne ongelmat tai sudenkuopat, jotka liittyvät tähän esitykseen, eikä sitä varmaankaan ole tarkoitettu sellaiseksi, koska täällä on korostettu hyvin vahvasti lastensuojelullista näkökulmaa ja siitä tuleekin pitää kiinni.

Mutta erityisesti ed. Rajamäki toi esille sen, mitä itsekin ajattelin, että kuitenkin tässä määrättyjen asioitten varjolla voi tapahtua jotakin hyvinkin peruuttamatonta. Tämän keskustelun myötä odotan todella sitä, mitä sivistysvaliokunnassa, niin kuin täällä on viitattu, asiantuntijat sanovat.

Ymmärrän hyvin sen, että esimerkiksi kasvatustieteilijät ja psykologit näkevät varmasti sen, että jos me kasvatuksessa voimme onnistua, siihen perustuu esimerkiksi vapaa valinta. Jos lapsi oppii kasvatuksen myötä, ympäristötekijöitten ynnä vanhempiensa ja koko yhteiskunnan myötä, valitsemaan oikein, valitsemaan oikeasta ja väärästä, eihän meillä ole tällaista ongelmaa, josta me olemme nyt keskustelleet. Silloin ymmärrän näin, että tämä asia on paljon laajempi kasvatuksellinen kysymys, mitä kaikkea perheissä ja yhteiskunnassa tapahtuu.

Toinen kysymys on, jonka aikaisemmissa puheenvuoroissa ed. Lea Hiltunen toi esille, miten me voimme puuttua niihin järjestelmiin, jotka

tuottavat väkivaltaviidettä. Kun tuntuu, että väkivaltaa on jo todellisessa elämässä, miksi sitä täytyy vielä katsoa eri kuvanauhojen muodossa?

Nämä kysymykset ovat arvokysymyksiä, ja keskusteltakoon nimenomaan jatkossa laajemmin tämän yhteiskunnan arvoperustasta.

¹⁸ **Kari Myllyniemi /kesk:** Arvoisa puhemies! Ed. E. Lahtela ihmetteli, kuinka voidaan perusoikeuksilla tarkoittaa myös raakojen videofilmiä katselua. Ministeri Lindén vastasi kysymykseen viitaten aivan oikein meidän uuteen perustuslakiimme ja sen perusteella annettaviin muihinkin lakeihin. Tästäkin huolimatta olen aivan voimakkaasti sitä mieltä, ettei sellaista perusoikeutta tulisi olla, jonka tiedetään vahingoittavan jokaista ihmistä, niin lapsia kuin meitä aikuisiakin. Toivottavasti tällä lailla kuitenkin saavutetaan se etu, että saataisiin osa pois aivan kaikkein raaimmista filmeistä. Nykyisen lain voimassa ollessa ei ole ollut mitään mahdollisuuksia tarkastaa niitä kaikkia valtavia filmimääriä, mitä tulisi tarkastaa.

En voi ymmärtää, kuinka kukaan vastuullinen henkilö voi olla myönteinen raa'alle väkivallalle. Jos eläimiä tapettaisiin yhtä paljon jokaisessa filmissä kuin tapetaan ihmisiä nykyään, kymmeniä henkilöitä, eläinsuojelujärjestöt olisivat saaneet eläinten kohdalta asian järjestykseen jo moneen kertaan. Kuka ajattelee ihmisten hyvää tässä asiassa? Ei kukaan ilmeisesti.

¹⁹ **Päivi Räsänen /skl:** Arvoisa puhemies! Toivon, että valiokunta huolella paneutuu lastensuojelun näkökulmaan, joka perusoikeuksissa mainitaan, laajemmin kuin vain ikärajamerkinnän keinoin. Meillä on viime vuosilta riittävästi esimerkkejä siitä, miten tällaisilla raaistavilla, aikuisille tarkoitetuilla kuvaohjelmilla on vaikutus lapsen ja nuoren käyttäytymiseen. Ehkä hyvin tyypillinen esimerkki oli aika hiljattain julkisuudessa käsitelty tapaus, jossa lahtelainen 14—15-vuotias poika raiskasi useita naisia. Poika ei pystynyt kertomaan mitään muuta syytä teoilleen kuin sen, että oli vanhemmiltaan salaa öisin katsellut sarjaraiskaajavideoita. Sitten hän lähti yöllä toteuttamaan videon tapahtumia.

En ymmärrä sitä, että jos rikoslaki periaatteessa kieltää raa'an väkivallan kuvaohjelmien leviytystä eikä tämä sinänsä ole sananvapauden vastaista, että ne kielletään, miksi ei voida myös

ennakolta valvoa, ettei tällaisia rikoslain kieltämiä raakoja väkivaltaohjelmia pääse levitykseen.

²⁰ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Kuultuani ministeri Lindénin kannanotot meidän vastikään esittämiimme epäilyihin ja sen, että 1. päivänä maaliskuuta tulevan perustuslain sananvapaussäännös edellyttää ennakkosensuurin, jos halutaan käyttää tällaista rumaa sanaa, lopettamista, pakko on myöskin miettiä sitä, onko kaiken kaikkiaan eettinen ajattelu edennyt kyllin pitkälle. Toisin sanoen ihmisillä on ikään kuin mahdollisuus tuhota omaa psyykeään, ja sitten laitamme 18 vuoden ikärajan, tällaisen veteen piirretyn linjan tähän, jonka alapuolella voidaan tietyin olosuhtein tehdä jotakin, yläpuolella ei. Onhan meillä tartuntatautilaki olemassa. Yleisesti on kai kiellettyä ihmisen silpominen, eikä myöskään huumeita voi eikä saa käyttää. On lainsäädäntö, joka tämän kieltää, mutta taas toisaalta nimenomaan ihmisen psyykeen hyvin vahingollisesti vaikuttava raaka väkivalta on ikään kuin sananvapauden, perusoikeuksien, vuoksi luvallista. Jos katsotaan tätä asiaa vaikka lääketieteellisesti, niin tämä vapausasia on tavattoman ristiriitainen. Vaatii tietysti yhteiskunnan kehittymistä eteenpäin, ettemme jää tässä asiassa liberalismiin koukkuun.

²¹ **Raimo Vistbacka /ps:** Arvoisa puhemies! Voin hyvin yhtyä ed. Myllyniemen puheenvuoron sisältöön moneltakin osin. Ihmetyttää nimenomaan se, että tältä osin silloin, kun väkivallasta on kyse, eivät etujärjestöt tai muut lähde liikkeelle juuri lainkaan, ja näyttää siltä, että ministeriösäkkin katsellaan näitä asioita sormien läpi.

Arvoisa puhemies! Eräs asia, joka ei ehkä ihan suoraan liity hallituksen esitykseen, mutta toivoisin, että valiokunnassa käsiteltäisiin asiaa, koska laki radio- ja televisiotoiminnasta eli neljäs lakiehdotus on auki. Tällä viitataan siihen, että esimerkiksi Mainostelevisio urheilusivujen alaosaassa kaupaa hyvin mielenkiintoisin sanakääntein aikuisviihdettä. Tein siitä kirjallisen kysymyksen jokin aika sitten, ja näköjään pikkuaisen on muuttunut tämä mainosteksti siellä alla, eli ikään kuin houkuttelemalla houkutellaan myös alaikäisiä soittamaan palvelunumeroihin. Pidän käsittämättömänä sitä, että urheilusivujen alaosaan pitää tällaisetkin mainostekstit vielä laittaa. Rahanhimo toisaalta seksuaalisen himon lisäksi on erittäin suuressa vallassa televisiopuolella. Todella

toivoisin, että valiokunta kiinnittäisi tähän huomiota, kun kerran tämä asianomainen laki on auki.

²² **Kulttuuriministeri Suvi Lindén:** Arvoisa puhemies! On tullut joitakin kysymyksiä, joihin yritän vastata.

Ed. Rajamäki tiedusteli, onko valmistelussa ollut oikeusministeriö mukana. Valmistelua on jo jonkin aikaa tehty hartaasti ja huolellisesti. Mukana on ollut monia eri tahoja, muun muassa oikeusministeriön asettama sananvapaustoimikunta, jonka välimietinnössä todetaan, että elokuvien ja muiden kuvaohjelmien ennakkotarkastusta koskeva lainsäädäntö tulee ottaa kokonaisuudessaan uudelleenarvioitavaksi. Opetusministeriöllä on ollut toimikunta, jonka mietintö ja ehdotus on valmistunut huhtikuussa 1998 yksimielisenä. Jatkovalmistelussa on ollut laaja lausuntokierros, ja lopullinen lainsäädäntötyö on tehty opetusministeriössä virkamiestyönä.

Rikoslaisissa on määritelty monia asioita, jotka on lailla kielletty, ja rikoslaisissa on rangaistukset määrätty. Poliisiin tehtävä on valvoa lakia ja järjestystä, mutta kaikki tiedämme, että rikoksia tapahtuu ja kaikkia emme pysty ennalta ehkäisemään. Tämä lainsäädäntö on saman tyyppinen: On selvästi määritelty, mitkä on rangaistavia tekoja, ja niihin puututaan silloin, kun voimavaroja on valvonnan puolella riittävästi. Yksi syy tietysti lain valmisteluun on ollut se, että nykyinen lainsäädäntö on hyvin monimutkainen, koska se on useassa eri laissa, on videolaki ja laki kuvaohjelmien tarkastamisesta, ja nämä halutaan samaan lakiin. Tällä hetkellä meillä tilanne on se, että videoiden osalta yläikärajana on K16 ja videoita, jotka kielletään alle 16-vuotiailta, ei saa esittää eikä levittää, ja toisaalta elokuvien osalta on K18. Tämä on aiheuttanut suuria ongelmia poliisille sekä Elokuvatarkastamolle. Esimerkiksi vuonna 1999 on katsottu noin 7 000 video-ohjelmaa Elokuvatarkastamossa. Niistä on arvioitu 95 prosenttia olevan sellaisia, että ne pääsisivät levitykseen, jos ikäraja olisi K18. Ongelma on se, että riippuen siitä, mitä kautta kuvaohjelma esitetään, on erilainen lainsäädäntö. Tämä on yksi syy, miksi näitä halutaan yhdenmukaistaa. K18 tulee tietysti täysi-ikäisyyden rajasta.

Kun alkupuheenvuorossa esittelin lakikokonaisuutta, kerroin, että jokaisesta kuvaohjelmasta pitää tehdä ilmoitus Elokuvatarkastamolle. Jos kuvaohjelmaa halutaan esittää tai levittää alle 18-

vuotiaille, se tarkastetaan. Muussa tapauksessa pelkkä ilmoitus riittää. Elokuvatarkastamolla on mahdollisuus halutessaan pyytää kopio K18-kuvaohjelmasta nähtäväksi ja arvioida, onko kuvaohjelma sellainen, että se on rikoslain vastainen. Lähtökohtana on se, että on olemassa selvä rekisteri kaikista kuvaohjelmista, joita maassamme esitetään ja levitetään, sekä se, että Elokuvatarkastamon asiantuntemuksella seurataan K18-merkittyjä kuvaohjelmia ja pyydetään niitä katsottavaksi, jos on syytä epäillä, että ne sisältävät sellaista aineistoa, että ne voidaan rikoslain perusteella kieltää.

Mikä kuvaohjelma saa K18-merkinnän, pohjaa tietysti siihen, että meillä on asiantuntevat tarkastajat, jotka osaavat arvioida, mikä on ikäraja, joka kuvaohjelmalle asetetaan. Jos lähtökohta on se, että se on ylivoimaisen vaikeaa, niin ilmeisesti ed. Tiusanen sitten lähtee siitä, että kaikki kuvaohjelmat pitäisi kieltää. Joka tapauksessa meillä on koulutettua henkilökuntaa, jonka tehtävä on arvioida sitä, onko filmi K7, K11, K15 vai K18. Muuta mallia ei ainakaan opetusministeriössä ole keksitty, miten tämä arviointityö voitaisiin tehdä.

Ed. Tiusanen puhui myös raa'asta väkivallasta, ja juuri raaka väkivalta on kielletty rikoslainsäädännön kautta, ja se arviointityö tehdään sitten toisaalta Elokuvatarkastamossa ja toisaalta oikeusviranomaisten keskuudessa, joiden tehtävä on lakia ja järjestystä valvoa.

²³ **Toimi Kankaanniemi /skl:** Arvoisa puhemies! Tämä uudistus varmaan on sinänsä tarpeellinen ja perustuu tietysti osittain perustuslainkin uudistumiseen, mutta se tilanne, mikä tässä maassa tällä hetkellä vallitsee niiden lakien pohjalta, mitkä tässä nyt kumotaan tällä uudella lailla, on aika murheellinen. Koko voimassa oleva lainsäädäntö on hampaaton siksi, että valvontaa ei ole juurikaan järjestetty, ja kun lukee tätä hallituksen esitystä uudeksi laiksi, joutuu toteamaan, että hampaaton tästäkin tulee. Olisin halunnut kysyä, miksi ei ole harkittu esimerkiksi sellaista järjestelmää kuin on Ruotsissa tältä osin. Ruotsissa on alueittain erilliset tarkastajat, jotka valvovat, mitä videoita myymälöissä ja erilaisissa pisteissä on kaupan.

Vaikka tässä on tämä kaunis ajatus, jonka ministerikin äsken totesi, että jokaisesta kuvaohjelmasta on tehtävä ilmoitus Elokuvatarkastamolle, eivätähän ne, jotka haluavat rahastaa pornolla ja

raa'alla väkivallalla, mitään ilmoituksia tee vaan panevat ne kaupan, ja kun ei ole valvontaa poliisin resurssien riittämättömyyden vuoksi, niin kauppa käy ja sitten on rangaistuksena mahdollisesti jokin sakko. Se ei tehoa millään tavalla. Tämä maa raaistuu päivä päivältä tällä menettelyllä. Jos pantaisiin kunnon valvonta ja valvonnan kustannukset perittäisiin niiltä, jotka valmistavat ja kauppaavat näitä, näin saataisiin ehkä jonkin verran tehoa tähän villiin tilanteeseen, mikä nyt on näillä markkinoilla.

²⁴ **Kulttuuriministeri Suvi Lindén:** Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka puuttui Ruotsin tilanteeseen, ja haluaisin siltä osin todeta, että Ruotsissa on saman tyyppinen hallitusmuoto, joka takaa jokaiselle ilmaisuvapauden, ja Ruotsissa ohjelmien levittäminen ei kuulu ennakkotarkastuksen piiriin. Myös Ruotsissa on ikäraajat 7, 11 ja 15. Siellä myös tarkastusviranomaisena on valtion elokuvatoimisto ja tarkastusvelvollisuus ei koske televisiossa lähetettäviä ohjelmia. Se, mitä ed. Vistbacka totesi, että siellä on poliisiviranomainen järjestänyt erityistarkastusta tai tarkastusviranomaisia omalla tahollaan, on sitten asia, jota voivat Suomen poliisiviranomaiset miettiä voimavarojensa puitteissa. Mutta Ruotsissa on suunnilleen sen tyyppinen lainsäädäntö kuin tässä esitetään Suomeenkin säädettäväksi.

²⁵ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ihan lyhyesti vielä. Kuitenkin tässä on kysymys siitä — tai jos ministeri voi väittää vastaan, että ei ole kysymys siitä, niin hyvä — että tässä joka tapauksessa entiseen verrattuna väljenee mahdollisuus, että epäsovinnasta ainesta pääsee nähtäväksi, jota ei pidettäisi hyvänä. Kyllä tässä sananvapauden vastapainona pitäisi lastensuojeluasian punnita hyvin tarkkaan, ja toivoisi, että valtiokunta kuuntelee myös lastensuojelun puolta, psykiatreja ja asiantuntijoita, miten siellä koetaan tämä asia, koska ilmeisesti tässä valmistelussa ei sitä puolta hyvin paljon ainakaan ole kuunneltu.

Tässä voisi ihan lopuksi vain todeta, jotta on ihan turha kuvitellakaan, että poliisit voisivat kotonan käydä valvomassa. Kaikkein parasta tässä on ottaa malliksi aselain esitys, jossa vaadittiin lukitut kaapit sitten, etteivät pyssyt joudu vieraisiin käsiin — niissäkin tapauksissa näköjään joutuivat. Sitten poliisiviranomainen kävisi katso-massa, onko siellä nyt oikea videokaappi, joka on

lukittava ja jossa ne K18 ja K16 ja mitä ne mah-
tavat ollakaan olisivat erillään.

²⁶ **Kaarina Dromberg /kok** (vastauspuheen-
vuoro): Arvoisa puhemies! Voin valiokunnan
puheenjohtajana vakuuttaa, että me varmasti tu-
lemme hyvin laajasti puhuttelevaan eri tahoja ja
myös näitä, joita te puheenvuorossanne mainit-
sitte. Koska tämä on kuitenkin tietyllä lailla kos-
kettava laki, on hyvinkin syytä hyvin syvällisesti
tutkia eri asiat ja myöskin siihen liittyvät uhkate-
kijät, jos niin sanoisin. Mutta varmaan tulemme
tekemään parhaamme, että saamme kokonaisval-
taisen kuvan tästä, ja uskon, että lopputulos on
hyvä, koska meillä on hyvin laaja asiantuntemus
myös omassa valiokunnassamme tällä hetkellä.

²⁷ **Veijo Puhjo /vas:** Arvoisa puhemies! Minis-
teri Lindén mainitsi, että hallituksen esityksessä
kuvaohjelmien ennakkotarkastusta halutaan vä-
hentää perusoikeuksiin ja sananvapauteen viita-
ten ja saada lainsäädäntö ensi kuussa tulevan pe-
rustuslain mukaiseksi. Aivan samalla tavalla
kuin ed. Esa Lahtela mainitsi, en minäkään ym-
märtänyt viime kaudella perusoikeuksia säädet-
täessä, että se mahdollistaa nyt tällaisen toimin-
nan, ja olen aivan varma, että jos silloin olisi tie-
detty, kyllä perusoikeuksia olisi toisella syynillä
silloin tarkasteltu. Silloin kyllä toisessa asiassa
esimerkiksi ed. Zyskowitz mainitsi jo käsittelys-
sä, että on hyvä, että saadaan perusoikeudet, niin
voidaan esimerkiksi yksinkertaisella enemmis-
töllä sosiaalilainsäädäntöä heikentää. Mutta ei
puhuttu sitten tällaisesta asiasta mitään.

Nyt kun otetaan huomioon se, että perusoike-
uspykälät eivät ole uudessa voimaan tulevassa
perustuslaissa muuttuneet ollenkaan, kuka on
tässä välissä tehnyt uuden tulkinnan perusoikeus-
sista, onko se joku eduskunnan ulkopuolinen
elin? On erittäin hyvä, että asia käy perustus-
lakivaliokunnassa ja siellä tutkittaisiin sitten, mi-
ten tämä vastaa perustuslakia ja onko joku teh-
nyt uuden tulkinnan. Minun mielestäni raakoja
ohjelmia tulisi voida ennakkotarkastaa vähin-
tään entiseen tyyliin.

²⁸ **Kari Myllyniemi /kesk:** Arvoisa puhemies!
Ed. Dromberg lähti pois, mutta en nyt tiedä, mikä
tästä tulee olemaan esitys, mutta toivoisin, että
tästä otettaisiin myös lakivaliokunnan lausunto.
Tämä hipoo niin rikoslainsäädäntöä.

Se, että meillä suositaan väkivaltarikoksia fil-
meissä, saattaa johtua jopa meidän omien minis-
teriemme toimista, ei tietenkään tämänhetkisten
ministereitten, vaan aikaisempien. Muistaakseni
sellainen elokuva kuin Maa on syntinen laulu
palkittiin valtiovallan toimesta. Yritin itse katsoa
tätä samaa elokuvaa Film-tv:stä, mutta en saattanut.
Muutaman minuutin välein aina siinä joku
hirtti itseään tai toista tai oli muuta väkivaltaa,
mutta siitä huolimatta valtiovalta tämän palkitsi
muka taiteen nimissä. En voi ymmärtää sellaista
taidetta, joka perustuu lähinnä raakuuteen.

Olen työni vuoksi aikaisemmassa elämässä
joutunut olemaan kymmenillä murhapaikoilla,
ehkä sadallakin, enkä ole koskaan väkivaltaan
tottunut. En voi ymmärtää, kuka siihen voisi tot-
tuakaan, sanotaan vielä lapset, jotka näkevät,
vaikka filmeiltä, tämän tyyppistä asiaa. Tällä kai-
kella tarkoitan sitä, että toivoisin, että nykyinen
kulttuuriministeri ei missään tapauksessa tulisi
palkitsemaan sellaisia suomalaisia filmejä, jotka
perustuvat pääosiltaan tai edes osaltaan väkival-
taisiin filmauksiin, ei edes taiteen nimissäkään.
Sillä voitaisiin päästä eteenpäin, jos näyttäisim-
me valtiovallan puolesta, ettei hyväksyttäisi mis-
sään tapauksessa väkivaltaa missään muodossa.

²⁹ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa rouva puhe-
mies! Ministeri Lindén arvioi, että mielestäni
kaikki kuvatalenteet tulisi kieltää. Näin ei tieten-
kään ole. On mielestäni varsin tärkeätä — toisin
kuin ed. Myllyniemi totesi — ettei ennakkosen-
suroida esimerkiksi taidetta, sellaista kuvatalen-
netta, jossa esitetään ihmisen normaaliin elä-
mään, myös siihen pimeämpään puoleen, liitty-
viä tosiasioista. Se on taiteen keinoja. Taide ja
muka-maailma on aivan eri asia kuin täällä aikai-
semmin mainittu, esimerkiksi sarjamurhaajien
täysin mieletön toiminta taikka moottorisaha-
murhaajan esittäminen. Se on aivan eri lähtökoh-
dista lähtevää tuotantoa — jälkimmäinen yleensä
vain rahastusmielessä.

Toteaisin vain painokkaasti sen, että olemme
välillisesti tekemisissä todella suuren ongelman
kanssa, jonka ennalta ehkäiseminen on tähän
saakka ollut vaikeaa, eli kyseessä on mielettö-
män, raa'an väkivallan vaikutus yhteiskuntaan,
ihmisten kehittymiseen.

Toteaisin, että sananvapaudesta on tässä
maassa varmasti edelleenkin pula, mutta se joh-
tuu siitä, että sananvapauskain, sen vaikuttavuus,
on hyvin paljon sidottu taloudellisiin realiteettei-

hin ja rahaan. Se on sananvapauden mielestäni suurin ongelma.

Lopuksi, arvoisa puhemies, kyse ei ole suinkaan ministeri Lindénin henkilöstä tai jostakin tällaisesta asiasta. Hän esittelee tätä asiaa. Tässä on paljon suuremmasta eettisestä systeemistä kysymys kuin siitä, että eduskunta tällä hetkellä tätä asiaa käsittelee.

³⁰ **Kulttuuriministeri Suvi Lindén:** Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Puhjolle sen verran tarkentaa, että tässä lainsäädännössä on kysymys elokvatarkastuslain uudistamisesta, joka on vuodelta 84, ja videotarkastuslain, joka on vuodelta 93. Vuonna 95 voimaan tulleen perusoikeusuudistuksen yhteydessä on hallitusmuodon sananvapaussäädöstä tarkistettu. Nyt voimaan tuleva perusoikeusuudistus sisältää rajoituslausekkeen, joka lisätään vuonna 95 voimaan tulleen sananvapausmomenttiin ja joka mahdollistaa ennakkotarkastuksen lastensuojelluksista syistä.

Mutta nykyinen elokvatarkastuslaki, joka on tällä hetkellä voimassa, kieltää myös esitettäväksi elokuvia, josokuva on sisällykseltään ilmeisesti lain tai hyvien tapojen vastainen tai jos sen esittäminen saattaa vaarantaa yleistä järjestystä tai turvallisuutta tai maanpuolustusta taikka huonontaa valtakunnan suhteita ulkovaltioihin. Periaatteessa elokvatarkastuslaki, joka on vuodelta 84, pitää sisällään muitakin perusteita kuin lastensuojellulliset syyt. Ne eivät vain esittelyssä tulleet esille. Sen vuoksi kuvaohjelmien tarkastusta koskeva lainsäädäntö halutaan nyt kaiken kaikkiaan uudistaa vastaamaan perustuslakia ja voimaan tulevaa perusoikeusuudistusta ja niin, että sieltä tullaan poistamaan muun muassa mainitsemiani esimerkit, joiden perusteella elokuvan esittäminen voidaan kieltää.

Tässä keskustelussa täytyy tietysti koko ajan pitää mielessä kirkaana se, että niin kuin useaan otteeseen tällä on todettu, televisio-ohjelmia ei ennakkotarkasteta ja se samaokuva, joka televisiossa voidaan näyttää jonain myöhäisenä iltahetkenä, voi saada Elokvatarkastamossa K18-kiellon, jolloin sitä ei saa esittää ja levittää alakäisille videokuvana tai kuvaohjelmiana. Näin ollen voidaan sanoa, että meillä on tietyllä tavalla kaksi toimijaa: Televisiossa esitetään kaikenlaisia kuvaohjelmia, ja siellä lähinnä itsesääntelyllä huolehditaan siitä, että kuvaohjelmia, jotka sisältävät sellaista asiaa, jolla voidaan katsoa ole-

van lapsen kasvatukseen haitallista vaikutusta, esitetään myöhään iltaisin tai öisin, kun taas muitten välineiden kautta levitettäviä kuvaohjelmia ennakkotarkastetaan ja niissä on selvät kieltoeräjoitukset ja niitä ei silloin saa levittää ja esittää.

Mutta uskon, niin kuin aikaisemmin totesin, että sivistysvaliokunta ja perustuslakivaliokunta hyvin tarkkaan tämän lainsäädännön pohtivat ja tutkivat ja toivottavasti huomioivat käsittelyssään nämä laajat kehykset, jotka tätä lainsäädäntöä ovat ohjanneet.

³¹ **Toimi Kankaanniemi /skl:** Arvoisa puhemies! Vielä palaan Ruotsin tilanteeseen. Lakivaliokunta kävi noin vuosi sitten Valtion elokuva-tarkastamossa. Siellä kerrottiin meille, että Ruotsissa on luotu alueellinen tarkastusjärjestelmä ja eriytetty poliisin tehtävistä videoiden kauppa. Ei kotitarkastuksiin, mistä ed. E. Lahtela puhui, voida mennä. Se on tietysti ongelma, koska voihan postimyynnistä tilata Hollannista vaikka mitä eikä siihen päästä käsiksi, mutta yleiseen myyntiin ei voida kioskeissa ja muissa ottaa. Jos tarkastus on kunnossa ja siinä jää kiinni, silloin tulevat seuraamukset. Tämä pitäisi panna nyt kuntoon tässä yhteydessä. Tämä lakiesitys ei tuo muutosta tähän kysymykseen.

Mitä tulee televisioon, sitä tietysti valvotaan Yleisradion puolella. Toisaalta julkinen sana antaa ihmisille mahdollisuuden puuttua siihen, jos moottorisahamurhaajat esiintyvät televisio-ohjelmissa. Luulen, että Suomessa ei näin pitkälle kovin helpolla mennä, jolloin se on elokuva- ja videopuoli, joka on tässä suurin ongelma raa'an väkivallan osalta.

Arvoisa puhemies! Täällä ilmeni, että vaikka tässä muutetaan myös rikoslain 17 lukua ja jopa lisätään sinne uusi pykälä, puhemiesneuvosto ei esitä, että pyydetäisiin lakivaliokunnan lausuntoa. Ehdotankin poiketen siitä, mikä oli puhemiesneuvoston esitys, että eduskunta päättäisi, että myös lakivaliokunnan lausunto tästä on hankittava.

³² **Kari Rajamäki /sd:** Arvoisa puhemies! On totta, että tv satelliittikanavineen lähettää tavaraa, jota on vaikea kontrolloida. Niitä ohjelmia voidaan nauhoittaa ja levittää. Itse asiassa videolain peruseräkkeet ja nimenomaan siihen liittyvät lastensuojelu- ja eräät muut näkökohdat eivät ole romutuksen kohteena, jos ei haluta, koska pe-

rusoikeusuudistus ei vaadi niitä periaatteita romuttamaan. Jos henkinen haavoittaminen ei ole meidän mielestämme yhtä vakava kysymys kuin ruumiillisen vamman aiheuttaminen, silloin voidaan tietysti lähestyä asiaa tällä tavalla.

Voi olla, että ed. Drombergin kanssa me emme ole kehittyneet kumpikaan vuodesta 84—85. Me voimme olla edelleen samaa mieltä kuin silloinkin. Minä muistan, että meillä oli tässä kovin erilainen lähestymistapa. Ed. Dromberg lähestyy edelleen sananvapausnäkökulmasta erittäin voimakkaasti tätä asiaa niin kuin moni muukin silloin. Me yritimme tuoda esille nimenomaan toisen lakivaliokunnan taholta — siellä se taisi silloin olla eikä laki- ja talousvaliokunnassa — hyvin paljon juuri näitä lastensuojelun ja lastenpsykiatrian tutkimuksellisia selkeitä havainnoja.

Tältä osin sanoisin, että eduskunta ei voi laskea romuttamaan videolain keskeistä periaatetta, jossa selkeästi lähdetään siitä, että ohjelmaa ei hyväksytä, jos on kuvattu tapahtumat tietyissä yhteyksissä ja kyseessä on epäsiiveellinen tai raastava ohjelma taikka se on omiaan kauhua herättävällä tai muulla tavoin vaikuttamaan mielen terveyttä vahingoittavasti. Tätä periaatetta ei missään nimessä ole tässä yhteydessä niin sanotun sivistyksellisen tai kulttuurillisen pyrkimyksen nimissä varaa romuttaa. Tämä pitää hyvin tarkkaan nyt käsitellessä katsoa, eli K18-ohjelmaa ei saa hyväksyä levitettäväksi, mikäli se täyttää nämä kriteerit ja tuntomerkit.

Tämä vaatii ehdottomasti poliisin ja tuomioistuinjärjestelmänkin selkeämpää mukanaoloa. Tähän saakka meidän tuomioistuinjärjestelmämme ja myöskään viranomaiset eivät ole pitäneet henkistä vahingoittumista ja vammautumista lainkaan yhtä vakavana asiana kuin on katuväkivalta tai jokin muu, joka ilmenee ruumiillisen väkivallan kautta. Tähän pitäisi nyt paneutua laajasti.

En epäile, ettei sivistysvaliokunnassa ole monenlaista asiantuntemusta, mutta tähän pitää saada vanhaan videolakiin liittyvä laaja kuuleminen ja kosketuspinta nimenomaan lastensuojelun ammattilaisten ja tällä hetkellä hyvin kärjistyneen lastenpsykiatrian tilanteen osalta mukaan. Totta kai mukana on perheistä, kodeista ja elämästä johtuvia heijastuksia, mutta kyllä näilläkin asioilla todettiin silloin kiistatta olevan vaikutuksia lasten terveydentilaan.

³³ **Päivi Räsänen /skl:** Arvoisa puhemies! Kuumimme ministeri Lindéniltä, että väkivaltaohjelmien levityksen estäminen jää yhä enemmän rikoslain säätämien mahdollisten rangaistusten varaan, kun ennakkotarkastuksista ollaan luopumassa. Pidänkin välttämättömänä, että lakivaliokunta antaa esityksestä lausunnon, ja kannatan ed. Kankaanniemen tekemää ehdotusta.

³⁴ **Lea Hiltunen /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Vielä haluaisin korostaa sitä, että sivistysvaliokunnassa myös pyrittäisiin selvittämään se, onko olemassa sellaista ongelmatonta väkivaltaa, jota kuvaohjelmien ja videoiden kautta välitetään, ja miten määritellään raaka väkivalta ja toisaalta sellainen väkivalta, jolla ei olisi haitallisia vaikutuksia lasten ja nuorten kasvuun, kehitykseen, arvomaailmaan, käyttäytymiseen, elämäntapavalintoihin jne.

Edelleen ajattelisin valvontaa ja tarkastusta. Olisiko mahdollista, että luotaisiin kriteerit, miten rajat määritellään? Meillä on monilla tuotilla laatukriteerit ja niille myönnetään sertifikaatteja. Toivoisin, että voitaisiin myös tällä tavalla ajatella, että kun ohjelmia markkinataloudessa rakennetaan ja markkinat niitä tuottavat, niin asetettaisiin selvästi kriteerit, missä käsitellään juuri näitä asioita, mitä laajasti tässä salissa tänään on esille nostettu. Toivoisin, että valiokunta todella tarkastelisi myös tällä tavalla asiaa. Ajattelisin, että olisi hyvä, jos esimerkiksi saisimme valtakunnallisen eettisen neuvottelukunnan, joka erityisesti ohjaisi tätä toimintaa laajemminkin.

³⁵ **Kulttuuriministeri Suvi Lindén:** Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäki ehti jo lähteä salista, mutta haluaisin todeta sen, että lainsäädännössä on tarkoitus vielä tarkentaa määritelmää lasten kehitykselle haitallisista ohjelmista ja siltä osin myös avata televisio- ja radiotoimintalaki, jotta sinne saadaan täsmälleen samanlainen teksti. Lähtökohta on juuri se, millaiseksi määritelmä videolain yhteydessä laajennettiin aikaisemmassa elokuvatarkastuslaista, eli kuvaohjelmaa ei saa hyväksyä esitettäväksi ja levitettäväksi 18:aa vuotta nuoremmille, jos se on väkivaltaisuutensa tai seksuaalisen sisältönsä vuoksi tai kauhua herättämällä taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla omiaan vaikuttamaan haitallisesti lasten kehitykseen. Tämä määritelmä olisi yhtäpitävä televisio- ja radiotoimintalaissa olevan tekstin kanssa ja myös rikoslain 18 §:n sisältämän teks-

tin kanssa. Tässä on tarkempi ja laajempi määritelmä kuin nykyisessä lainsäädännössä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Vastoin puhemiesneuvoston ehdotusta, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto, on keskustelussa ed. Kankaanniemi ed. Räsänen kannattamana ehdottanut, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Puhemiesneuvoston ehdotus "jaa", ed. Kankaanniemen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 29 jaa- ja 52 ei-ääntä; poissa 118. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt ed. Kankaanniemen ehdotuksen.

Asia lähetetään sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

22) Hallituksen esitys laeiksi taiteen edistämisen järjestelystä annetun lain, taiteilija-professorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain sekä eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 3/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Kulttuuriministeri Suvi Lindén:** Arvoisa rouva puhemies! Valtion taidehallinto luotiin nykyiseen muotoonsa vuonna 68 voimaan astuneel-

la lailla taiteen edistämisen järjestelyistä. Lailla perustettiin valtion taidetoimikunnat ja taiteen keskuksitoimikunta, joka koostuu taidetoimikuntien puheenjohtajista ja neljästä valtioneuvoston määräämästä lisäjäsenestä. Samalla lailla perustettiin läänien taidetoimikunnat alueellisen taide-elämän edistämistä varten.

Toimikuntien tehtävänä on ollut erityisesti taiteilijoille myönnettävien apurahojen jaosta päättäminen. Pääosin taiteilijoista ja taiteen tuntijoista koostuvien toimikuntien päätöksenteon perusteena on ollut vertaisarviointi. Taiteen tekemisen parhaat asiantuntijat, siis taiteilijat itse, tekevät taiteilijan työn laadun arviointiin perustuvat apurahapäätökset.

Kolmen vuosikymmenen aikana järjestelmän perusajatus on osoittautunut kestäväksi. Valtion taidehallintoon on tehty vain vähäisiä tarkistuksia jakamalla esimerkiksi kamerataidetoimikunta valokuvataide- ja elokuvataidetoimikuntaan ja perustamalla tanssitaiteelle oma toimikuntansa. Alueellisten taidetoimikuntien määrää lisättiin 13:een lääninuudistuksen yhteydessä.

Taide-elämän kehitys on kuitenkin johtanut tarpeeseen tarkistaa taidehallinnon rakennetta. Vuonna 93 eduskunnalle annetussa selonteossa pidettiin järjestelmää liian taiteenaloikohtaisena ja edellytettiin sen tekemistä joustavammaksi. Myös Euroopan neuvoston suorittamassa Suomen kulttuuripolitiikan maatumkinnassa kiinnitettiin huomiota siihen, että lailla hyvin tarkoin säännelty apurahajärjestelmä on jäykkä eikä pysty riittävän nopeasti reagoimaan uusien taiteenalojen ja perinteisten taiteenalojen rajat ylittävän taiteen tuen tarpeeseen. Opetusministeriön on katsottu tarvitsevan myös nykyistä vahvempaa asiantuntijatukea pitkäjänteisessä, tulevaisuuteen tähtäävässä taidepoliittisessa suunnittelussa. Myös taidehallinnon päätöksentekojärjestelmää on haluttu yksinkertaistaa vähentämällä asian moninkertaista käsittelyä ja delegoimalla toimivaltaa.

Taidehallinnon uudistamista on valmisteltu 90-luvulla useaan otteeseen, mutta ehdotusta, joka saisi riittävän yksimielisen tuen, ei ole tähän mennessä kyetty aikaansaamaan. Vuosikymmenen puolivälissä työryhmä ehdotti Suomen taiteen edistämiskeskuksen perustamista. Sen yhteydessä toimivan taideneuvoston tuli ehdotuksen mukaan tehdä esitys tarpeellisista taide-toimikunnista, joiden tehtäväalue olisi laaja-alai-

sempi kuin taiteenalojen mukaan jäsenyissä toimikunnissa.

Kun ehdotus ei lausunnoissa saanut riittävästi tukea, valmisteli opetusministeriön nimeämä selvitysmies uuden ehdotuksen vuonna 97. Katvealueille jäävien taiteenalojen ongelmaa pyrittiin tässä ehdotuksessa ratkaisemaan perustamalla uudet toimikunnat muun muassa media- ja monitaiteelle, sirkus- ja estraditaiteelle sekä lasten- ja nuorten kulttuurille. Taiteen keskustoimikunta ehdotettiin korvattavaksi valtioneuvoston nimeämällä valtion taideneuvostolla.

Tämäkään ehdotus ei saanut riittävästi tukea taiteen kentällä. Erityisesti arvosteltiin taidetoimikuntien puheenjohtajista koostuvan keskustoimikunnan lakkauttamista ja sen korvaamista taideneuvostolla. Myös uusien toimikuntien perustamiseen suhtauduttiin varauksellisesti. Niinpä opetusministeriö on yhteistyössä taiteen keskustoimikunnan kanssa laatinut uuden ehdotuksen, jossa esitetty kritiikki ja alan järjestöjen kuulemiskierroksella esittämät näkökohdat on otettu huomioon.

Nyt käsiteltävät lakiehdotukset muodostavat osan näin valmistuneesta uudistus suunnitelmasta. Lähtökohdana on edelleen periaate, jonka mukaan taiteelliseen arviointiin perustuva päätöksenteko tapahtuu toimikunnissa. Ministeriön tehtäviä ovat kulttuuri- ja taidepoliittinen suunnittelu, lakien ja talousarvion valmistelu, taidealan yhteisöjen tulohjaus ja niiden taloudellinen tukeminen.

Tätä työnjaon periaatetta noudattaa ehdotus kirjastoapurahat ja avustukset käsittelevän lautakunnan siirtämisestä taiteen keskustoimikunnan yhteyteen. Lautakunnalle annettaisiin myös päätösvaltaa apurahojen ja avustusten jaossa, kun se nykyisin tekee asiasta esityksen. Samoin kuvataiteen näyttökorvauslautakunta on tarkoitus siirtää keskustoimikunnan yhteyteen. Valtion taidehankinnoista päättävä valtion taideteostoimikunta siirretään ministeriöstä samoin keskustoimikunnan yhteyteen.

Tehdyillä esityksillä on tähdätty siihen, että opetusministeriöllä olisi tukenaan taidepolitiikan suunnittelu- ja kehittämistehtävissä laaja-alaisesti taidepoliittista asiantuntemusta edustava toimielin. Kun lausunnoissa kuitenkin korostettiin taidetoimikuntien puheenjohtajista koostuvan yhteisen toimielimen hyödyllisyyttä, on esityksessä päädytty yhdistämään nämä tavoitteet. Taiteen keskustoimikunta koostuisi jatkos-

sakin taidetoimikuntien puheenjohtajista, mutta valtioneuvoston nimeämien jäsenten lukumäärää esitetään lisättäväksi, jotta taidepolitiikan asiantuntemusta voitaisiin keskustoimikunnassa laajentaa. Tällä tavoin taiteen keskustoimikunnasta voidaan muodostaa toimielin, joka samanaikaisesti yhteensovitaisi taidetoimikuntien työtä ja antaisi asiantuntijatukenaa laaja-alaisissa kulttuuri- ja taidepolitiikan kehittämistehtävissä.

Taiteen edistämistoimien kattavuuden parantamiseen on aikaisemmissa valmisteluvaiheissa pyritty kahdella tavalla. Ensinnäkin ehdotettiin toimikuntien lukumäärää vähennettäväksi. Näin toimikunnista saataisiin laaja-alaisempia, jolloin ongelmalliseksi koetut rajapinnat vähenisivät. Kun tämä ratkaisumalli ei saanut riittävästi tukea, ehdotti selvitysmies omien toimikuntien perustamista katvealueille jääville taiteenaloille. Myöskään tämä ehdotus ei saanut lausuntokierroksella riittävästi tukea. Lausunnoissa pelättiin esimerkiksi sitä, että eri taiteenalojen toimikuntien kiinnostus ottaa huomioon myös lastenkulttuurin edistäminen häviää, mikäli sille perustetaan erillinen toimikunta.

Käsiteltävänä olevassa esityksessä on lähdetty siitä, että ongelma ratkaistaan kehittämällä taiteen keskustoimikunnan jaostotyöskentelyä. Keskustoimikunnan yhteydessä on vuodesta 87 toiminut lastenkulttuurijaosto ja vuodesta 96 lähtien mediataidejaosto ja monitaidejaosto. Myös sirkus- ja estraditaiteelle on nyttemmin perustettu jaosto. Jaostoille on nyt annettujen esitysten mukaan tarkoitus antaa päätösvaltaa muun muassa apurahojen jakamista koskevilla päätöksillä, jolloin niiden asema tältä osin rinnastuu varsinaisten toimikuntien asemaan. Järjestelmä olisi kuitenkin joustavampi ja muuttuviin tarpeisiin voitaisiin reagoida nopeammin kuin varsinaiset toimikunnat perustamalla.

Yksi uudistushankkeen pääasiallisista tarkoituksista on ollut lisätä apurahajärjestelmän joustavuutta. Taiteen keskustoimikunta voisi esityksen mukaan päättää toimikaudekseen eri taiteenaloille osoitettavien apurahavuosien määrästä. Kullekin taiteenalalle tulisi kuitenkin osoittaa vähintään nykyinen apurahavuosien määrä. Näin mikään taiteenala ei joudu uudistuksen johdosta kärsimään. Apurahan kesto voitaisiin määritellä yksilöllisesti apurahan saajan kannalta niin, että se olisi vähintään puoli ja enintään viisi vuotta. Eläkekertymien liittyminen taiteilija-apurahiin ja muut taiteilijoiden eläketurvaan liittyvät

ongelmat ovat parhaillaan selvitettävänä ministeriön asettamassa työryhmässä.

Nykyisen järjestelmän mukaan tasavallan presidentti nimittää taiteilijaprofessorit. Valtiosääntöuudistuksen periaatteiden mukaisesti nimityskäytäntöä on tarkoitus muuttaa asetuksella niin, että taiteilijaprofessorit nimittäisi taiteen keskus-toimikunta. Järjestelmä olisi yhdenmukainen tieteen vastaavien virkojen nimitysjärjestelmän kanssa. Akatemiaprofessorit nimittää Suomen Akatemia.

Uudistukseen sisältyy myös eräitä muita toimivallan siirtoja, jotka yksinkertaistavat päätöksentekoa. Valtionosuuslain ulkopuolella olevien teattereiden ja orkestereiden tukemista koskevat päätökset on päätetty siirtää asianomaisen taide-toimikunnan ratkaistavaksi. Uudistus mahdollistaa myös sen, että taiteen keskus-toimikunta voi siirtää päätökset kohdeapurahoista ja taiteilijoiden matka-apurahoista taidetoimikuntien ja jaosten tehtäväksi.

Taidehallinnon kehittämisen tärkeä ulottuvuus on asioiden käsittelyn yksinkertaistaminen ja nopeuttaminen sekä moninkertaisen valmistelutyön välttäminen. Päätöksenteon tulee kohdentua kunkin asiaryhmän kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaiselle ja asiantuntevalle tasolle. Asioissa, joissa ratkaisut perustuvat taiteellisten tulosten arviointiin, on oikea taso taide-toimikuntalaitos, jota tulee kehittää keskeisenä taiteellisen työskentelyn rahoittajana. Taidehallinnon autonomian lisääminen on periaatteellinen ratkaisu, joka korostaa poliittisen päätöksenteon luottamusta kulttuurin alan ammatilliseen asiantuntemukseen ja vastuuseen.

Arvoisa rouva puhemies! Valtion taidehallinnon uudistamisen tarpeista on vallinnut jo pitkään suhteellisen laaja yhteisymmärrys. Uudistuksen muodoista sen sijaan on ollut vaikea löytää yksimielisyyttä. Eduskunnalle nyt esitettävää uudistusesitystä ja siihen liittyviä muita päätöksiä on valmisteltu pyrkien löytämään esitysten tueksi riittävän laaja yksimielisyys myös taiteen kentällä. Kärsivällisen ja aikaa vaatineen valmistelutyön tuloksena yhteisymmärrys on pääosin löytynyt. Siksi on syytä toivoa, että eduskunta voisi uudistukseen liittyvät lakiesitykset hyväksyä ja saattaa tämän kauan odotetun uudistuksen tällä erää päätökseen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 17.04.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen
